

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PARA, SERMAYE PİYASALARI VE FİNANSAL KURUMLAR
ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

FİNANS SİSTEMİNDEKİ LİKİDİTE RİSKİ
YÖNETİMİNDE MERKEZİ TAKAS KURUMU’NUN
İŞLEVİ VE ÖNEMİ: TAKASBANK ÖRNEĞİ

Ömer SELCEN

2501140751

DANIŞMAN:
PROF. DR. Mehmet SARAÇ

İSTANBUL - 2019

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : ÖMER SELCEN Numarası : 2501140751
Anabilim Dalı / Anasanat Dalı / Programı : PARA SERMAYE PİY VE FİN KUR Danışmanı : PROF.DR. MEHMET SARAÇ
Tez Savunma Tarihi : 17.07.2019 Saati : 16:00
Tez Başlığı : "FİNANS SİSTEMİNDEKİ LİKİDİTE RİSKİ YÖNETİMİNDE MERKEZİ TAKAS KURUMU'NUN İŞLEVİ VE ÖNEMİ: TAKASBANK ÖRNEĞİ"

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜ'NE OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1-PROF.DR. MEHMET SARAÇ		KABUL
2-PROF.DR. MUSTAFA KEMAL YILMAZ		KABUL
3- DOÇ.DR. DAVUT PEHLİVANLI		Kabul

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1-DR.ÖĞR. ÜYESİ ARİF SALDANLI		
2-DR.ÖĞR. ÜYESİ NİHAT GÜMÜŞ		

ÖZ

FİNANS SİSTEMİNDEKİ LİKİDİTE RİSKİ YÖNETİMİNDE
MERKEZİ TAKAS KURUMU’NUN İŞLEVİ VE ÖNEMİ:
TAKASBANK ÖRNEĞİ

ÖMER SELCEN

Dünya genelinde artan küreselleşme eğilimi ile birlikte bankaların gerçekleştirmiş olduğu iş ve hizmetler çeşitlenmiştir. Ticari bankalar bu çeşitlenmeyi yeni ürünler ihraç ederek desteklemekte iken Takasbank, hizmet verdiği finansal piyasalarda sistemik riski azaltıcı ve yatırımcılara güven veren önlemler olarak sermaye piyasalarının küreselleşme eğilimlerine destek sağlamaktadır.

Küresel piyasalardaki değişim ve çeşitlenmeden bankaların likidite yönetimleri de etkilenmiştir. Küreselleşen dünyada bankalar sadece kendi ülkelerindeki bankalar ile değil tüm dünya bankaları ile rekabet etme durumuna gelmiş ve karlılıklarını artırmak adına daha az getiri sağlayan likit varlıklar yerine, getirisi yüksek ancak likit olmayan varlıklara yönelmeye başlamışlardır. Getirisi ile birlikte riskleri de yüksek olan bu varlıklar, piyasaların krizler ile karşı karşıya gelmelerine sebep olmuştur. Bu noktada bankaların likidite yöneticilerinin daha az riskli ancak getirisi düşük likit varlıklar ile getirisi yüksek ancak risk oranı yüksek daha az likit varlıklar arasında karar vermeleri gerekmektedir.

Bu çalışmamızda öncelikle bankacılıktaki aktif pasif yönetimi kısaca anlatıldıktan sonra ikinci bölümde, ticari bankalarda ve Takasbank'ta likidite yönetimi karşılaştırmalı biçimde izah edilmekte ve son bölümde ise likidite yönetiminde Takasbank'ın üstlendiği merkezi karşı taraf rolü açıklanmaktadır.

Anahtar Kelimeler : *Likidite Yönetimi, Aktif Pasif Yönetimi, Risk Yönetimi*

ABSTRACT

THE FUNCTION AND IMPORTANCE OF CENTRAL CLEARING IN LIQUIDITY MANAGEMENT IN THE FINANCE SYSTEM: THE CASE OF TAKASBANK (ISTANBUL SETTLEMENT AND CUSTODY BANK)

ÖMER SELCEN

With the increasing globalization trend around the world, banks' jobs and services have diversified. While commercial banks support this diversification by exporting new products, Takasbank supports the globalization trends of capital markets by taking measures that reduce systemic risk in the financial markets it serves and provides confidence to investors.

Liquidity management of banks has also been affected by the change and diversification in global markets. In a globalized world, banks have not only been able to compete with banks in their own countries but also with all of the world banks, and instead of liquid assets that yield less in order to increase their profitability, they started to turn to higher yield but non-liquid assets. These assets, which have high risks together with their returns, caused the markets to face crises. At this point, the liquidity managers of the banks should decide between liquid assets with low return and less liquid assets with high return.

In the first chapter, the asset and liability management in banking is explained by and large. Then the liquidity management is explained in commercial banking and Takasbank in a comparative manner. Then, in the third chapter, the central clearing role undertaken by Takasbank in liquidity risk management is elaborated.

Keywords: *Liquidity Management, Asset Liability Management, Risk Management*

ÖNSÖZ

Bu tez çalışmasında finansal sistemdeki likidite riski yönetiminin Takasbank'taki ve diğer bankalardaki uygulamaları incelenmiştir. Küresel bazdaki takas kurumları ile karşılaştırmak adına Eurex Clearing de incelemeye dahil edilmiştir. İnceleme yapılırken krumlar arası benzerlikler ve farklar ortaya çıkartılmaya çalışılmıştır.

Öncelikle tez konusunu seçerken ve araştırılmasında bana yardımcı olan tez danışmanım Prof. Dr. Mehmet SARAÇ'a, çalışmam esnasında bana destek olan çalışma arkadaşlarıma ve eğitim hayatım boyunca desteklerini esirgemeyen, her zaman yanımda olan sevgili aileme teşekkürlerimi bir borç bilirim.

İSTANBUL - 2019

ÖMER SELCEN

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ.....	v
TABLolar LİSTESİ	x
ŞEKİLLER LİSTESİ	xii
KISALTMALAR LİSTESİ	xii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

AKTİF PASİF YÖNETİMİ VE AKTİF PASİF YÖNETİMİNİN LİKİDİTE YÖNETİMİNE ETKİSİ

1.1. Aktif Pasif Yönetiminin Tarihsel Gelişimi, Ticari Bankalar ve Takasbank'ta Aktif Pasif Yönetimi	2
1.1.1. Takasbank Ve Takasbank'ta Likidite.....	3
1.1.2. Bankalarda ve Takasbank'ta Likit Aktifler	6
1.1.3. Bankalarda Aktif Pasif Yönetimi ve Takasbank'ın Ayrıştığı Noktalar	7
1.1.3.1. Aktif Yapısının Oluşturulmasında Dikkat Edilecek Hususlar	7
1.1.3.2. Pasif Yapısının Oluşturulmasında Dikkat Edilecek Hususlar	8

1.2. Aktif Pasif Yönetiminde Ticari bankalar ve Takasbank Uygulamaları	8
1.2.1. Aktif Yönetiminin Planlanması.....	9
1.2.2. Pasif Yönetiminin Planlanması	10
1.2.2.1. Pasif Tarafı Oluşturan Kaynaklar.....	10
1.2.2.2. Pasif Yönetiminin Önemi.....	10
1.3. Aktif Pasif Komitesi'nin Ticari Bankalarda ve Takasbank'taki Görev ve Sorumlulukları	11

İKİNCİ BÖLÜM

TİCARİ BANKALARDA VE TAKASBANK'TA LİKİDİTE YÖNETİMİ

2.1. Ticari Bankalar ve Takasbank'ta Likidite Yönetiminin Temel Fonksiyonları	13
2.1.1. Likidite Düzeyi	13
2.2. Takasbank'ta Teminat Yönetimi	14
2.3. Takasbank'ta Risk Yönetimi	15
2.4. Takasbank'ta Likidite Yönetimi ve Hazine İşlemleri	17
2.5. Likidite Yönetimi ve Banka Ölçeği.....	17
2.6. Banka Ölçeği ve Takasbank'ın Türk Bankacılık Sektöründeki Yeri	18

2.7. Likidite Yönetiminde Menkul Kıymet Cüzdanının Önemi ve Takasbank ve Mevduat Bankalarında Menkul Kıymet Cüzdanlarının Yönetilmesi	24
2.7.1. Banka Bazında Menkul Kıymet Cüzdanı	24
2.7.2. Sektör Bazında Menkul Kıymet Kullanımı	26

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

LİKİDİTE YÖNETİMİNDE KARŞILAŞILAN RİSKLER VE RİSKLERE KARŞI KÜRESEL, YEREL ÇÖZÜM YÖNTEMLERİ VE TAKASBANK'IN ÜSTLENDİĞİ MERKEZİ KARŞI TARAF ROLÜ

3.1. LİKİDİTE YÖNETİMİNE İLİŞKİN BASEL DÜZENLEMELERİ	29
3.1.1 BASEL I	30
3.1.2 BASEL II	31
3.1.3 BASEL III	32
3.1.3.1 Basel III'ün Ortaya Çıkış Süreci	32
3.1.3.2 Basel III Kapsamında Türk Bankacılık Sektörü	33
3.1.3.3 Basel III Kapsamında Gelen Likidite Düzenlemeleri	33
3.2 Zorunlu Karşılıklar	33
3.2.1 TCMB Zorunlu Karşılık Uygulaması	34
3.2.2 Rezerv Opsiyon Mekanizması ve Rezerv Opsiyon Katsayısı	37

3.3 Teminat Yönetiminde Risk ve Merkezi Karşı Taraf Hizmeti	38
3.3.1 Merkezi Karşı Taraf	40
3.3.2 MKT Piyasalarında Likidite Riski Düzenlemeleri	41
3.4 Gelişmiş Ülkelerde Takas Kurumları.....	41
3.4.1 Eurex Clearing Merkezi Karşı Taraf Kurumu.....	42
3.4.2 Yatırım Politikası	42
3.4.3 Nakit Teminat Faiz Oranları	42
3.4.4 Teminat Yönetim Kaynakları	43
SONUÇ	44
KAYNAKÇA	49

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 2.1: 31.03.2018 İtibariyle Aktif Büyüklüğüne Göre Banka Sıralaması	19
Tablo 2.2.: Aktif Toplam Sektör Alt Kırılımı	20
Tablo 2.3.: Kamu Sermayeli Mevduat Bankaları Aktif Toplamları	21
Tablo 2.4.: Özel Sermayeli Bankalar Aktif Toplamları	21
Tablo 2.5.: Kalkınma ve Yatırım Bankaları Aktif Toplamları	23
Tablo 2.6.: Menkul Kıymetlerin Banka Aktiflerindeki Payı	25
Tablo 2.7.: Sektör Bazında Menkul Kıymetlerin Aktif İçerisindeki Oranı	26
Tablo 2.8. Takasbank Menkul Kıymet Cüzdanı Altkırılım	27
Tablo 3.1.: Zorunlu Karşılık Oranları	36
Tablo 3.2.: Zorunlu Karşılık Yabancı Para Katsayıları	37
Tablo 3.3.: Zorunlu Karşılık Altın Katsayıları	38
Tablo 3.4.: Yıllar İtibari ile Viop Toplam İşlem Hacmi	39
Tablo 3.5.: Eurex Clearing Nema Faiz Oran Kriterleri	43

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1.: Organizasyon Şeması	6
Şekil 3.1.: Türkiye Bankacılık Sektörü Sermaye Yeterliliği Standart Oranı	31

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BİST	: Borsa İstanbul A.Ş.
DİBS	: Devlet İç Borçlanma Senetleri
EFT	: Elektronik Fon Transferi
LCR	: Liquidity Coverage Ratio
LE	: Likidite Endeksi
MKK	: Merkezi Kayıt Kuruluşu
MKT	: Merkezi Karşı Taraf
OECD	: Organisation for Economic Co-operation and Development
OTC	: Over The Counter
OPİC	: Oversea Private Investment Corporation
ÖSBA	: Özel Sermayeli Borçlanma Araçları
ROK	: Rezerv Opsiyon Katsayısı
ROM	: Rezerv Opsiyon Mekanizması
SPK	: Sermaye Piyasası Kurulu
SYR	: Sermaye Yeterlilik Rasyosu
TBB	: Türkiye Bankalar Birliği
TCMB	: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TL	: Türk Lirası

TMSF : Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu

USD : United States Dollar

YP : Yabancı Para

ZK : Zorunlu Karşılıklar

GİRİŞ

Bankalar en yalın tanımı ile mevduat toplayan ve topladığı bu mevduatları kişi ve şirketlere kredi şeklinde tahsis eden kuruluşlardır. Kuruluş amaçları itibariyle kıymet saklamakta güven tesis eden bankalar, günümüze gelene kadar oldukça gelişmiştir. Son yıllarda dünya genelinde artan küreselleşme eğilimi piyasaları da etkisi altına almış, gerek finansal piyasalarda gerekse de para piyasalarında birçok yeni piyasa ve ürünün ortaya çıkmasına vesile olmuştur. Bu gelişmeler bankaların ve fon yönetimi bölümlerinin önemini bir nebze daha artırmıştır. Küreselleşme ile birlikte dünyada finansal mühendislik ürünlerinin de artmasıyla nakit akışlarının kontrolü ve paranın yönetimi daha zorlaşmıştır. Ortaya çıkan bu yeni ürünler piyasaların daha kırılgan olmasına ve finansal risklerin artmasına sebep olmuştur.

1990'lı yıllarda bankaların varlıklarını yöneten hazine departmanları, banka karlarının önemli bir bölümünü oluşturmaya başladılar. Fakat hazine veya fon yönetimi birimlerinin kar elde etmek yanında diğer amaçları olan risk yönetimi de bu dönemde kendini öne çıkarmaya başladı. Ortaya çıkan krizler bankaların fon yönetimi departmanlarının kar yaparken riski de göz önüne almalarını ve getiri ile risk arasında en uygun seviyeyi bulmaları gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Bu kural ticari bankalarda geçerli olduğu gibi Takasbank gibi takas ve saklama hizmetini üstlenen kurumlarda çok daha önemli hale gelmektedir. Bu amaçla Takasbank da ulusal ve uluslararası piyasalarda para, döviz ve sermaye piyasalarında işlemler yapmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

AKTİF PASİF YÖNETİMİ VE AKTİF PASİF YÖNETİMİNİN LİKİDİTE YÖNETİMİNE ETKİSİ

Likidite yönetimi, aktif pasif yönetiminin alt kısılmı olduğu için likidite yönetimindeki değışmeler aktif pasif yönetimini de değıştirmektedir. Bu bölümde aktif pasif yönetiminin tarihsel gelişimi inceledikten sonra bankalarda aktif pasif yönetimlerinin nasıl gerçekleştiğı ve likidite yönetimi için stratejik kararların alındığı aktif pasif komitesi incelenmiştir. İncelemeyi yaparken ticari bankalar ile Takasbank arasındaki uygulama farkları açığa çıkartılmıştır.

1.1. Aktif Pasif Yönetiminin Tarihsel Gelişimi, Ticari Bankalar ve Takasbank'ta Aktif Pasif Yönetimi

Ticari bankalar 1980'li yıllara kadar ayrı ayrı götürdükleri aktif ve pasif yönetimini küresel gelişmeler ve ortaya çıkan krizler vesilesi ile 80'li yıllardan sonra beraber götürmek zorunda kalmışlardır. 1960'lı yıllarda dünya ekonomisindeki hızlı büyüme trendi pasif yönetiminin önemini ortaya çıkardı. Hızlı büyüme için gerekli olan finansman kaynağının sağlanması, banka bilançolarında pasif tarafın belirlenişini ana uğraş haline getirmiştir. 1973 yılında petrol fiyatlarının aşırı artışıyla başlayan kriz sonrasında euro dolar piyasası ortaya çıkı ve banka bilançoları petrol ihraç eden ülkeler sebebi ile dolar bakiyesi olarak şişti, genişleyen krizin etkisi kaynak ihtiyacının daralmasına ve fazlasının oluşmasına sebep oldu. Bu durum bankaları, aktif tarafı nasıl yönetecekleri konusuna odaklanmaya yöneltti. Aktif ve pasiflerin aynı anda yönetilmesine “çift taraflı denetim” denilmektedir. Tüm sektörde olduğu gibi Takasbank'ta da aktif ve pasif yönetimi açısından çift taraflı denetim kabul görmüştür. Bu anlayış açısından Takasbank, ticari bankalarından ayrıışmayan bir yönetim sergilemektedir.

Kriz dönemlerinde ortaya çıkan küresel belirsizlikler bankacılık sektörünü de etkiledi ve riskleri artırmaya başladı. Küresel piyasalardaki son dönem gelişmeleri bankaları, aktif

ve pasif yönetimini teker teker yönetmek yerine birlikte ele almaya yöneltti. Günümüzde bankalar artan finansal araçlar ve finansal araçlarının dolaşımı üzerindeki engellerin kalkmasıyla farklı araçlar üzerinde kısa vadeli işlem yapabilme olanağına kavuşmuşlardır. Bu gelişme, bankaların likidite yönetiminin önemini artırmıştır.

1.1.1. Takasbank Ve Takasbank'ta Likidite

Takasbank, 1996 yılında yatırım bankası lisansı alarak İMKB Takas ve Saklama Bankası A.Ş. olarak kurulmuştur. Takasbank, Borsa İstanbul bünyesinde mevcut piyasalarda gerçekleşen; pay, borçlanma araçları, türev araçlar ve kıymetli madenler ile ilgili işlemlerin nakit ve menkul kıymet takasını sonuçlandırmak üzere yetkilendirilmiş merkezi takas kuruluşudur.

Takasbank kuruluşundan bu yana vermiş olduğu tüm hizmet kollarında güvenli, hızlı ve düşük maliyet politikası ile para ve sermaye piyasaları arasında köprü görevi üstlenmiştir. Sermaye piyasası ve bankacılık mevzuatı çerçevesinde Borsa İstanbul bünyesinde faaliyet gösteren piyasalar için tam ve tek yetkili takas kurumu olarak hizmet sunmaktadır.

1992 yılında Takas ve Saklama A.Ş. olarak kurulan Takasbank, 1996 yılında bankacılık lisansını almış ve günümüze kadar gerek Borsa İstanbul bünyesi altında gerekse de bankacılık sektörü içerisinde ürün yelpazesini genişletmiştir. Takasbank'ın piyasaların gelişimine yönelik sunmuş olduğu ürün ve hizmetlerini üç başlık altında toplayacak olursak ;

Hizmet Verilen Piyasalar;

- Doğal Gaz Piyasası
- Swap Piyasası
- Pay Piyasası
- Vadeli İşlem ve Opsiyon Piyasası
- Elektrik Piyasası
- Kaldıraçlı Alım Satım İşlemleri

- Kıymetli Madenler Piyasası
- Ticaret Borsaları ve Lisanslı depoculuk-Elektronik
Ürün Senetleri

İşletilen Piyasalar;

- Takasbank Para Piyasası
- Ödünç Para Piyasası
- Türkiye Elektronik Fon Alım Satım Platformu

Verilen Hizmetler;

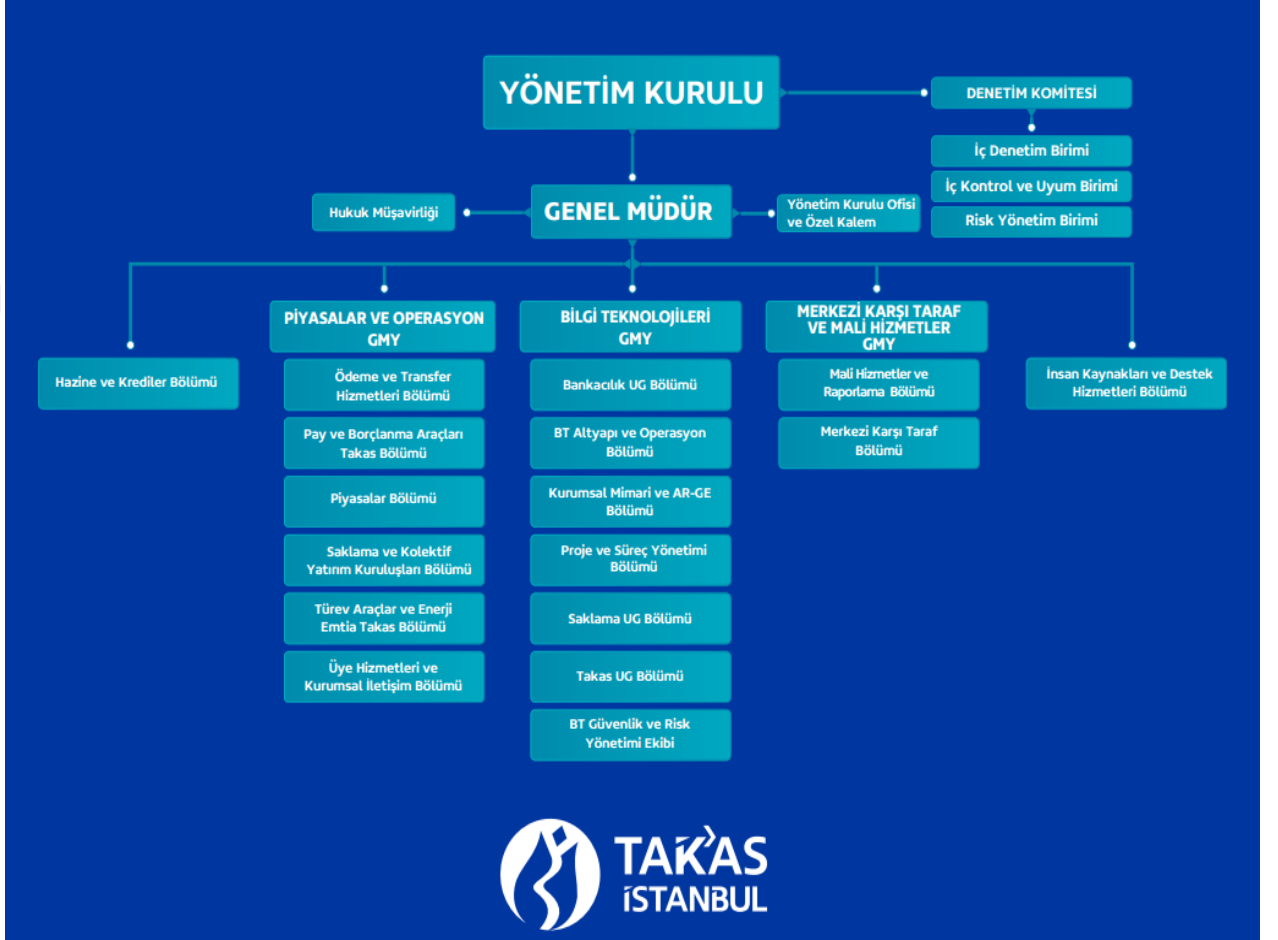
- Altın Transfer Sistemi Hizmetleri
- Fon Değerleme ve Raporlama
- Nakit Muhabirliği
- Numaralandırma
- Veri Yayın
- Yerli / Yabancı Para Ödemeleri ve Transferi
- Bireysel Emeklilik Sistemi Hizmetleri
- Nakit Kredi
- Merkezi Karşı Taraf
- Saklama Hizmetleri
- Tapu takas Hizmeti
- Teminat Vekilliği
- Takasbank Çek Takas Sistemi

Takasbank'ın hizmet verilen piyasalarına bakacak olursak; kuruluş aşamasındaki amaçlarından olan pay piyasası ve borçlanma piyasası takası işlemlerinin yanında zamanla vadeli işlemler ve opsiyon piyasası ve kıymetli madenler piyasası takaslarını eklemiş, son dönemde de doğal gaz piyasası ve elektrik piyasası takası hizmetlerini üstlenerek bu

piyasalarda üretici ile dağıtıcı arasına girerek takas işlemini üstlenmiş ve piyasalardaki volatilitenin minimum düzeyde olmasını sağlamıştır. Son olarak swap piyasasının takasını üstlenerek tezgah üstü piyasalarda geçen işlemlerin organize piyasalara yönelmesine yardımcı olarak son dönemlerin en önemli piyasalarından olan bu piyasada daha öngörülebilir fiyatlar oluşmasına öncülük etmektedir. İşletilen piyasalara baktığımızda 1996 yılında kurulan Takasbank Para Piyasası'nın işlem hacmi son dönemlerde artarak 2.5 milyar TL seviyelerine ulaşmıştır. Aracı kurumlar açısından fon bulma ve fonlama açısından en önemli merkezlerden olan bu piyasanın gelişimi sermaye piyasaları açısından çok önemli bir yer tutmaktadır. Son dönemde hizmete giren Türkiye elektronik fon alım satım platformu, Takasbank'ın piyasaların gelişimine sunduğu önemli hizmetlerdendir. Tüm fonların bir arada görülebileceği ve bir ortamdan alış satışının yapıldığı bu platform yatırımcılar için önemli kolaylık oluşturmaktadır. Verilen hizmetlere baktığımızda saklama ve nakit muhabirliğinin yanında, Türkiye'nin en büyük eksiklerinden olan tasarruf açığını azaltmak için kurulan bireysel emeklilik sisteminin kuruculuğunu üstlenmiştir. Tapu işlerinde meydana gelen aksaklıkları ortadan kaldırmak ve nakit transferini güvenli bir şekilde sağlamak için kurulan tapu takas hizmetini yürütmektedir. Son olarak Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası nezdinde yürütülmekte olan çek takas hizmetini bünyesine katmış ve yabancı para çek takas işlemlerini gerçekleştirmek için araştırmalar yapmaktadır.¹

¹<https://www.takasbank.com.tr/tr/hizmetler/verilen-hizmetler>

Şekil 1.1. Organizasyon Şeması

Kaynak: Takasbank A.Ş.

1.1.2. Bankalarda ve Takasbank'ta Likit Aktifler

Bankalar genel olarak iki türlü likit aktif bulundurlar. Bunlar birincil ve ikincil likit aktifler olarak ayrılmaktadır.

Birincil likit aktifler olarak bankaların kasalarında tuttıkları ulusal ve yabancı paralar ile diğer bankalar nezdinde bulundurdıkları nakit değerler ve menkul kıymetler cüzdanı kastedilmektedir. İkincil likit aktifler ise krediler olarak kabul edilmektedir.

Burada aktif kaleminin likidite derecesinin belirleyicisi, ele alınan aktifin nakit hale dönüşme süresi ya da nakit olarak bulunup bulunmamasıdır. Dolayısıyla birincil likit

aktiflere kısaca birincil fonlar, ikincil likit aktiflere de kısaca ikincil fonlar diyebiliriz. (Çolak, 2007)

Takasbank portföyünde bulunan likit varlıklar; nakit değerler, Devlet tahvili ve Hazine bonosudur. Bunların dışında kalan enstrümanlara yapılan plasmanların vadesi kısa tutulmaktadır. Menkul değerler cüzdanına sadece likiditesi yüksek enstrümanlar alınır. Burada Banka, acil nakit gereksiniminde elden çıkarmak istediği menkul kıymetin talebinin bol olması ve elden çıkarılma süresinin minimum olmasını amaçlamaktadır. (Takasbank Fon Yönetimi Stratejisi)

1.1.3. Bankalarda Aktif Pasif Yönetimi ve Takasbank'ın Ayrıştığı Noktalar

Aktif Pasif yönetimi bir kurumun aktifleri ve borçları arasında çeşitli uyumsuzluklar sonucunda ortaya çıkabilecek risklerin yönetilmesidir. Amaç, bankanın ulaşmaya çalıştığı kar doğrultusunda ve kabul edebileceği risk sınırları içerisinde, net faiz marjını maksimize etmektir. Aktif Pasif Yönetimi, bankanın faaliyet amacı gereği maruz kaldığı finansal riskler içerisinde özellikle faiz oranı riski ve likidite riskini beraber değerlendirmesini içerir. Faiz oranı riski, bankanın varlık getirilerinin ve yükümlülük maliyetlerinin faiz oranı değişimlerinden etkilenmesiyle, net faiz gelirin de meydana gelebilecek olası değişimdir. Likidite riski ise bankanın likide ihtiyacı olduğunda elinde o anki ihtiyacı karşılayacak düzeyde likit varlığının olması gereğidir.

1.1.3.1. Aktif Yapısının Oluşturulmasında Dikkat Edilecek Hususlar

- Nakit değerlerin, kredilerin ve menkul kıymetler portföyünün aktif içindeki payı,
- Kredilerin türlerine göre aktif içindeki payları,
- Kredilerin vade yapısı ve değişken faizli kredilerin miktarı,
- Sabit getirili menkul kıymetler portföyünün vade yapısı ve türleri,

1.1.3.2. Pasif Yapısının Oluşturulmasında Dikkat Edilecek

Hususlar

- Mevduatın pasif içindeki payı,
 - Mevduatların vade yapısı, türleri ve döviz yapısı,
 - Para piyasasından sağlanan fonlar, alınan krediler, ihraç edilen menkul kıymetler gibi mevduat dışı yabancı kaynakların pasif içindeki payı, vade yapısı, türleri ve döviz yapısına göre oranları,
 - Sağlanan döviz kredilere karşı kur riski karşısında kendini koruma oranı
 - Öz kaynak yapısı ve oluşturulacak aktif pasif yapısına göre sermaye oranı
- Yukarıda bahsi geçen bankacılık ürünlerinden mevduat ve vadeli mevduat gibi bankacılık ürünleri Kalkınma ve Yatırım Bankası kategorisinde olan Takasbank tarafından değerlendirilememektedir, ancak ticari bankalar için önemli kategoriler arasında yer almaktadır. (Dindaroğlu 2014)

1.2. Aktif Pasif Yönetiminde Ticari bankalar ve Takasbank Uygulamaları

Ticari bankalar kazançlarını çoğaltmak için daha fazla kredi vermek, daha fazla yatırım yapmak için çalışırlar. Bunları uygulayabilmeleri için de daha fazla fona sahip olmaları gerekmektedir. Ticari bankaların aktif pasif yönetimi, bankaların fon kaynak ve kullanımının yönetimidir. Çünkü bir ticari bankanın bilançosunun aktif tarafı fon kullanımını, pasif tarafı ise fon kaynaklarını göstermektedir. Takasbank'ın aktif tarafında yer alan kullandığı krediye karşı pasif tarafını mevduat toplama yetkisi bulunmadığı için Takasbank'ın kaynakları, öz sermaye, borçlanma suretiyle elde edilen yatırım amaçlı fonlar ile Takasbank nezdinde tutulan ve getirisi Takasbank'a kalan diğer yabancı kaynaklardan oluşmaktadır.

Takasbank'ın pasif tarafında ayrıca borsada işlem gören müşterilere ait olan işlem teminatları ve garanti fonları da yer almaktadır. İşlem teminatları ve garanti fonları; hizmet verilen piyasalardan sağlanan işlem ve üyelik teminatları ile garanti fonları ve

teminat vekilliği niteliğindeki hizmetler nedeniyle Takasbank nezdinde tutulan ve en iyi gayret aracılığıyla Takasbank tarafından değerlendirilen varlıklardır.

Takasbank'ın aktif tarafında likit olma hedefi önceliğinde; bankalar hesabı, sabit getirili menkul kıymet hesabı ve nakit krediler hesabı bulunmaktadır. Nakit kredi uygulaması Takasbank tarafından aracı kurumlara sağlanan bir hizmettir. Nakit kredi uygulamaları hakkında prosedürde belirtildiği şekilde “Nakit Kredi; Aracı kurumlara, sermaye piyasası işlemlerinde etkinlik ve kolaylık sağlayıp, takas borçlarının erken kapatılması sureti ile takas alacaklarından erken yararlanmalarını sağlamak ve piyasalara derinlik kazandırılmasına yardımcı olmak amacıyla Takasbank tarafından kullanılan nakdi kredidir.” (Takasbank Nakit Kredi Uygulama Esasları Hakkında Prosedür) ² Prosedürde açık olarak belirtildiği üzere Takasbank nakit kredisi, ticari bankalardan farklı olarak yalnızca aracı kurumlara kullanılmaktadır. Burada da amaç şirket karını maksimize etmek değil piyasaya derinlik kazandırmaktır.

1.2.1. Aktif Yönetiminin Planlanması

Aktif yönetimde, bir bankanın kendi pasiflerinden, kendi operasyonlarından veya tüm sektörü ilgilendiren makroekonomik gelişmeler ile birlikte düzenleyici ve denetleyici kurumlardan gelen değişikliklere ilişkin risklerin bilinmesi ve bu riskler göz önüne alınarak buna göre aktif dağılımı yapılması gerekir. Bu yapılırken de amaçlanan getiriyi sağlaması önemlidir. Bankanın aktifinden sağladığı temel gelirleri şunlardır:

- Faiz Geliri
- Menkul Kıymet Geliri
- Hizmet Geliri (Komisyonu)
- İştirak Geliri

²<https://www.takasbank.com.tr/tr/mevzuat/prosedurler?page=2>

1.2.2. Pasif Yönetiminin Planlanması

Pasif yönetimi yapılırken sahip olunan aktifin vade yapısı, para birimi ve tutara ilişkin likidite ihtiyaçlarını saptamak çok önemlidir. Borçlanma maliyeti ile likit değerlerinin getirisini karşılaştırarak bilançodaki aktif ve pasifin vade uyumunu gözetip bu yolda en iyi stratejiyi uygulamaya çalışmalıdır.

1.2.2.1. Pasif Tarafı Oluşturan Kaynaklar

Bankalarda pasif yönetimi, sahip olunan fon kaynakları ile banka için en uygun portföyü oluşturmaktır. Mevduat bankası için fon kaynakları,

- Mevduatlar,
- Alınan krediler,
- Ulusal ve uluslararası sermaye ve para piyasalarından elde edilen fonlar
- Sermaye

şeklinde sıralanabilir. Aktif tarafta ticari bankalar ile Takasbank arasında belirgin farklılık olmamasına karşın; pasif tarafta ticari bankalar için en önemli fon oluşturma kaynağı olan mevduatlar ve krediler Takasbank için kullanılamayan kaynaklardır.

1.2.2.2. Pasif Yönetiminin Önemi

Bankalar pasif yönetime çok dikkat etmelidir. Çünkü rezerv açıklarını kapatmak için pasif kalemlerinin kullanılması daha risklidir. Bankaların sahip olduğu likit varlıklarda bir azalma, bilançoda yükümlülüklerde bir artış ve kısa vadeli fonların değerindeki dalgalanmalar risk artırıcı faktörleridir.

Banka, elde ettiği faiz gelirleriyle giderleri arasındaki farka dayanarak karını maksimize edebilir. Ancak kısa dönemde banka için karlılık en önemli amaç iken, uzun dönemde bilanço büyüklüğü, genel pozisyon dengesi ve likidite yeterliliği amacı önem kazanır.

1.3. Aktif Pasif Komitesi'nin Ticari Bankalarda ve Takasbank'taki Görev ve Sorumlulukları

Aktif Pasif Komitesi, Bankanın bilanço yapısını, gelir gider dengesini, bütçesini, fon yönetimi stratejisini, para ve sermaye piyasalarındaki yerel ve küresel gelişmelerin Bankaya yansımalarını, haftalık veya aylık dönemde gerçekleştirilen faaliyetleri ve verilen hizmetleri değerlendirmek ve mevcut verileri inceleyerek ileriye yönelik politikalar geliştirmekle görevli komitedir.

Aktif pasif komitesi hedging politikalarını belirlemek ve uygulamakla yükümlüdür. Hedging Politikaları belirlenirken faizlerin yönü ve gelecek beklentileri göz önüne alınarak türev ürünlerle risk yönetimi sağlanır. Geliri maksimize edecek risk yönetimi politikaları belirlenir. Bankanın maksimum ne kadar risk taşıyabileceği hesaplanır. Bankalar hedge politikalarını yaparken türev araçları yaygın olarak kullanmaktadırlar. Takasbank vadeli işlemler ve opsiyon piyasalarında takas ve saklama hizmetlerini yürüttüğü için bu piyasalarda işlem yapamaz ancak tezgah üstü (OTC) piyasalar için yasal bir engel mevcut değildir. Gerektiğinde OTC piyasalarda SWAP vs. işlemler ile kendini koruma altına alabilir.

Aktif pasif yönetimi birimi ;

Aktif Pasif Komitesi Ticari bankalarda genellikle haftada bir kere, pazartesi günleri toplanır, bankalardaki aktif pasif yönetimi birimi çalışmalarını komite değerlemesine sunar. Takasbank 'ta ise APKO ayda bir toplanmaktadır. Komitenin başlıca görevleri aşağıda belirtildiği gibidir.

- Etkin bir bilanço yönetiminin sağlanması amacıyla Banka bilançosunun barındırdığı faiz ve vade riskini takip ederek söz konusu risklerin yönetilmesine yönelik politikalar üretir. Beklentiler paralelinde faiz ve vade riskinin azaltılması veya artırılması yönünde strateji geliştirir. Gerekli görülmesi durumunda, piyasa beklentileri ve şartları çerçevesinde hedge işlemlerinin yapılmasına veya mevcut hedge işlemlerinin kapatılmasına yönelik çalışmalar yapar.

- Yurt içi ve yurt dışı piyasaları takip ederek Bankanın bilançosundaki kaynakların vade ve türlerine göre çeşitlendirilmesini sağlayacak stratejiler geliştirir, sektördeki gelişmeleri ve diğer bankalardaki fiyatlama davranışlarını izleyerek strateji ve fiyatlama politikaları üretir.
- Yurt içi ve yurt dışı piyasalarda ikinci el kredi alım-satımını fiyatlar.
- İhtiyaç duyulması halinde krediler için hazine referans fiyatlarını belirleyerek pazarlama birimlerine bildirir.
- Yapılandırılmış türev enstrümanlarını inceleyerek, gerek duyulması durumunda hedge politikaları ve verilmiş yetkiler çerçevesinde yapılandırılmış türev işlemler gerçekleştirir.
- Anlık durum incelendikten sonra gelecekte uygulanacak politikalar belirlenir.

İKİNCİ BÖLÜM

TİCARİ BANKALARDA VE TAKASBANK'TA LİKİDİTE YÖNETİMİ

Son yıllarda artan küreselleşme ile birlikte paranın dolaşım hızı artmış ve banka likitlerinde meydana gelen dalgalanmalar fazlalaşmıştır. Bu bölümde likidite yönetiminin temel fonksiyonları ve likidite yönetiminde banka ölçeği rolü Takasbank ekseninde incelenmiş son olarak likidite yönetiminde menkul kıymet cüzdanının önemine değinilmiştir.

2.1. Ticari Bankalar ve Takasbank'ta Likidite Yönetiminin Temel Fonksiyonları

Ticari bankalarda likidite yönetiminin temel ilkesi; bankanın olası tüm koşullarda net nakit açığı vermeden yükümlülüklerini yerine getirme olanağına sahip olmasıdır. (Büyükağaoğlu, 2011)

Takasbank'ın likidite yönetimi stratejisi, herhangi bir likidite sorunu yaşanmaması, risk-getiri dengesinde en uygun düzeyin sağlanması, makul düzeyde risk alınarak, kaynakların en yüksek verim oranları ile değerlendirilmesi amaçları doğrultusunda oluşturulur. (Takasbank Fon Yönetimi Prosedürü)

Bu noktada öne çıkan husus en iyi karı elde etmek için gereken likidite düzeyinin belirlenmesi ve bu düzeyde ortaya çıkan risklerin yönetimidir.

2.1.1. Likidite Düzeyi

Finansal derinliğin yüksek olduğu ülkelerde bankalar aktifinde duran tam likit varlıklardan herhangi bir getiri elde edememeleri nedeniyle mümkün olduğunca minimum likidite düzeyi ile çalışmak isterler. Ancak banka bunu yaparken likidite ihtiyacında ortaya çıkabilecek olan artışlarda göz önünde bulundurarak kendisini güvence altına

alacak likidite seviyesini korumak isteyecektir. Bu şekilde banka likidite düzeyi üzerindeki belirsizliği, yani likidite riskini ortadan kaldırmaya çalışacaktır.

Bir ticari banka için likidite riskini, portföylerinden kaynaklı yükümlülüklerini karşılayamaması durumu olarak ele alabiliriz. Takasbank için likidite riski uygulanan fon yönetimi stratejisine bağlı olarak oldukça düşük düzeyde bulunmaktadır. Takasbank'ın MKT (Merkezi Karşı Taraf) faaliyetlerinden doğan riski ise her ne kadar yüksek oranda teminat bulundursa da finansal tribölans halinde temerrüt olması durumunda borçlu üye adına yükümlülüğü yerine getirememesidir.

2.2. Takasbank'ta Teminat Yönetimi

Takas ve Saklama A.Ş. kurumu olarak faaliyete geçen Takasbank'ın bankacılık lisansını almasındaki en önemli etkenlerden birisi teminat yönetimidir. Borsa İstanbul bünyesinde işlem yapmak isteyen üyelerin yatırması gereken teminat ve garanti fonları Takasbank bünyesinde muhafaza edilmekte ve değerlendirilmektedir. Finansal sektör için Takasbank'ın likidite yönetiminde en önemli faaliyeti bu noktada ortaya çıkmaktadır. İncelememize konu olan 2018 mart verileri itibari ile Takasbank pasifinde yer alan yaklaşık 10 milyar TL kaynağının yüzde altmışını teminat ve garanti fonları oluşturmaktadır. Takasbank'ın sektörde olmamasının sonucu Borsa İstanbul bünyesinde işlem yapmak isteyen üyelerin yatırmış olduğu 6 milyar civarındaki likidin piyasadan çekilmesi olacaktır. Takasbank'ın sistemdeki önemine dair sayabileceğimiz ikinci unsur yatırılmış olan teminatların Takasbank tarafından nemalandırılmasıdır. Teminat yatırmış olan üyeler için gecelik vadede değerlendirilen teminatlar ertesi gün üye hesabına yansıtılmaktadır. En iyi gayret hassasiyeti ile değerlendirilen bu teminatlar piyasa koşullarında belirlenecek oranları belirlemek Takasbank tekelinde bulunmakla beraber üyeyi mağdur etmeyecek oranlar olmasına gayret edilmektedir. Örneğin 31 Mart 2018 itibari ile TCMB'nin ağırlıklı ortalama fonlama maliyeti yüzde 12.75 seviyesinde iken Takasbank'ın teminatlar için vermiş olduğu faiz yüzde 15.22 olarak gerçekleşmiştir. Görüldüğü üzere Takasbank'ın uyguladığı faiz oranı TCMB'nin fonlamasının hemen hemen 2,5 baz puan üstündedir. Bir başka veri üzerinden değerlendirecek olursak

TCMB gecelik borç alma faiz oranı 31 Aralık 2018 itibari ile yüzde 22.5 seviyesindedir. Aynı gün itibari ile Takasbank'ın üyelerine vermiş olduğu faiz oranı yüzde 24 olarak gerçekleşmiştir.

2.3. Takasbank'ta Risk Yönetimi

Bankalar karlarını maksimize etmek için bazı riskler almaktadırlar. Bankaların fon yönetimlerinin portföy yönetiminde amaçlarından biri de bu riskleri doğru analiz edip, doğru pozisyonları almaktır.

Bankaların likidite seviyesini belirlemede risk tercihleri ve riski etkileyen faktörler önemlidir. Ancak banka yöneticileri karlılık ile likidite arasındaki değiş tokuşu belirlemek zorundadır. Bu yapılırken doğal olarak likit aktiflerin getirisinin vadesi görece daha uzun olan aktiflere göre düşük olduğu göz önüne alınmalıdır.

Takasbank Fon Yönetimi Stratejisinde, bu değiş tokuş belirlenirken minimum risk ile elde edilebilecek maksimum getiriye sağlamak gerektiği belirtilmektedir.

Nitelikli takas kurumu olarak Sermaye Piyasası Kurulu tarafından yetkilendirilen Takasbank, bir takas kurumu olarak likiditenin öneminin farkındadır. Bu nedenle oluşturulan içsel MKT yönetmeliğine göre takas kurumunun; genel iş kayıplarını karşılayabilecek özkaynak ile fonlanan yeterli miktarda net likit varlıklar bulundurması, böylece söz konusu kayıpların gerçekleşmesi halinde hizmetlerini ve faaliyetlerini sorunsuz bir şekilde sürdürmeyi sağlaması gerekir. Ayrıca bu likit net varlıklar, kritik faaliyetlerin ve hizmetlerin her daim yeniden tesisine veya düzenli bir şekilde tasfiyesine imkan verecek yeterlilikte olmalıdır.(Takasbank Merkezi Karşı Taraf Yönetmeliği)³ Merkezi karşı taraf yönetmeliğinden göreceğimiz üzere Takasbank'ın likidite düzeyi gerçekleştirecek olduğu takas işlemlerinde minimum seviyede risk bulundurmasını öngörmektedir. Normal ortamda olağan takasın gerçekleşmesi, olağan üstü durumlarda da minimum zaman ve performans kaybı ile yükümlülüğün yerine getirilmesini sağlayacak şekilde likit kaynak bulundurulmalıdır.

³<https://www.takasbank.com.tr/tr/mevzuat/yonetmelikler>

Takasbank'ın finansal sektör açısından risk yönetimindeki işlevi, sunmuş olduğu merkezi karşı taraf hizmeti ile alıcı ve satıcı arasına girip alış verişin iki kişi arasında olmaktan çıkararip kurumsal bir niteliğe büründürerek temerrüt riskini minimuma indirmesidir. Temerrüt anında Takasbank'ın taahhüdü, yükümlülüğünü yerine getirmeyen üye adına yükümlülüğün Takasbank tarafından yerine getirileceği teminatıdır. Bu piyaasadaki karşı taraf riskini ortadan kaldırmıştır. Zira Takasbank karşı tarafa yükümlülüğünü sadece borçlunun mal varlığı ile ödemeyi taahhüt etmiyor eğer onun mal varlığı ödemeye yetmiyorsa kendi bünyesinde bulundurmış olduğu teminatlar ve garanti fonları ile ödemeyi gerçekleştireceğini taahhüt ediyor, daha da ötesinde piyasa teminat ve garanti fonları vesilesi ile de borç kapama gerçekleştirilemezse kendi öz sermayesi ile borç kapama yapacağını alacaklıya taahhüt etmektedir.

Temerrüt anında başvurulacak kaynakların sıralaması şu şekilde gerçekleşmektedir.⁴

- Taahhüdünü yerine getirmeyen üyeye veya müşterisine ait teminatlar,
- Taahhüdünü yerine getirmeyen üyeye ait garanti fonu,
- Sigorta poliçelerinden karşılanabilecek tutarlar,
- Takasbank temerrüt için ayırmış olduğu sermaye,
- Temerrüt halinde olmayan MKT üyelerinin garanti fonu payları,
- MKT üyelerinden talep edilebilecek ilave garanti fonu katkı payları,
- Takasbank'ın kalan sermayesinden yapılan taahhüt.

Takasbank'ın risk yönetimindeki önemine gelecek olursak Takasbank olmaması durumunda alacaklının aklında karşı taraf riski her zaman olacaktır. Yükümlülüğünü yerine getiren taraf karşı taraftan emin olmadıkça risk iştahı olabildiğince zayıf olacak ve piyasaya girmekten çekinecektir. İkinci bir önemi büyük montanlı yatırım yapmak isteyen yatırımcının, karşı tarafın yükümlülüğünü yerine getirebilecek kabiliyette olup olmadığı

⁴<https://www.takasbank.com.tr/tr/mevzuat/yonetmelikler>

sorusunu aklından çıkarmasıdır. Yabancı yatırımcılar için bu madde oldukça önem arz etmektedir.

2.4. Takasbank'ta Likidite Yönetimi ve Hazine İşlemleri

Takasbank'ta likidite yönetiminin büyük çoğunluğu, fon yönetimi birimi tarafından gerçekleştirilen hazine işlemlerinden oluşmaktadır. Likidite yönetiminden fon yönetimi sorumludur. Uygulanan fon yönetimi stratejisi uyarınca, hazine işlemlerinin gerçekleştirilebilmesi için Yönetim Kurulu tarafından limit tahsis edilmiş olması gerekmektedir. Bankanın menkul kıymetler cüzdanında genel itibari ile Türkiye Cumhuriyeti Hazine Müsteşarlığınca ihraç edilen Devlet İç Borçlanma Senetlerinin yer almaktadır. Menkul değerler cüzdanına sadece likiditesi yüksek enstrümanlar alınır. Bununla birlikte koruma amaçlı ve MKT hizmetleri sonucu üstlenilen pozisyonlara ilişkin risk azaltıcı işlemler için türev ürünler kullanılabilir. Döviz piyasalarında kar amaçlı işlem yapılamaz, açık döviz pozisyonu bulundurulmaz ve döviz cinsi gelirlerden oluşan pozisyon fazlası da dönem içinde öz kaynakların yüzde birini geçemez.

Fon yönetimi işlemlerinin kanuni sınırlar içerisinde ilerlemesi ve Banka risk iştahı ile risk limiti çerçevesinde gerçekleştirilmesi esastır. Hazine işlemleri açısından bankaların karşı taraflara belirlemiş olduğu limitler önemlidir. Limit tahsisinde bazı bankalar Türk Lirası için ayrı, yabancı para için ayrı, menkul kıymet için ayrı limit tahsisi yaparken; bazı bankalar belirli bir Türk Lirası limiti belirleyip yabancı paraların o günkü TCMB kuru ile Türk Lirası karşılıklarını ve menkul kıymetlerin Türk Lirası değerini söz konusu limitten düşmektedirler. Takasbank limit tahsisinde ikinci yöntemi kullanmaktadır.

2.5. Likidite Yönetimi ve Banka Ölçeği

Bir bankada likidite yapısının oluşturulması temelde, kısa vadeli yabancı kaynaklar ile uzun vadeli yabancı kaynakların aktif içerisindeki yerinin bulunması ile olur. İşletmelerin anlık durumunun izlenmesinde likidite rasyoları kullanılmaktadır. Likidite endeksi şirketin finansal durumunu gösterir ve borç geri ödeme olasılığını belirlemeye

yardımcı olur. Bu oran, şirketin kısa vadeli borçlarını geri ödeme kabiliyetini ölçmek ve işletme sermayesinin yeterliliğini belirlemek için kullanılır. Ödeme gücünün belirlenmesinde işletmenin mevcut varlıkları ile kısa vadeli borçlar arasındaki ilişkiyi analiz eder.

Ancak bu oranların belirlenmiş olması, tek başına o bankanın likidite yapısının bir göstergesi değildir. Bu oranlar ele alınırken analizi yapılan bankanın bankacılık sistemi içindeki yeri de belirlenmek zorundadır.

2.6. Banka Ölçeği ve Takasbank'ın Türk Bankacılık Sektöründeki Yeri

Banka ölçeği likidite yönetiminde karar verilirken göz önünde bulundurulması gereken önemli etkenlerdendir. Likidite planlaması yapılırken öncelikle bankanın, bankacılık sektörü içerisindeki yeri iyi analiz edilmelidir. Analizi yapılan bankanın ölçeğini belirlerken kullanılacak olan değişken ne bankanın şube sayısı ne de personel sayısıdır. Burada kullanılacak olan tek değişken bankanın aktif büyüklüğüdür. Yani bankanın aktif toplamının bankacılık sisteminin konsolide bilançosu içindeki payının ne olduğu tespit edilmelidir. Bulunan değerler, sistem ortalamalarına bakılarak bankanın küçük, orta veya büyük ölçekli olup olmadığına karar verilir.

31 Mart 2018 tarihi itibarıyla Türkiye'deki bankaların bilanço büyüklüklerine göre sıralaması şöyledir:

Tablo 2.1. 31.03.2018 İtibariyle Aktif Büyüklüğüne Göre Banka Sıralaması⁵

1	Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.	457,369.07	14.27%
2	Türkiye İş Bankası A.Ş.	370,927.14	11.58%
3	Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	327,254.35	10.21%
4	Akbank T.A.Ş.	322,354.35	10.06%
5	Türkiye Halk Bankası A.Ş.	320,139.76	9.99%
6	Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	304,655.32	9.51%
7	Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	281,984.74	8.80%
8	QNB Finansbank A.Ş.	135,573.65	4.23%
9	Denizbank A.Ş.	125,796.55	3.93%
10	Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	90,800.02	2.83%
26	İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş.	10,069.02	0.31%
27	Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş.	9,561.95	0.30%
28	Citibank A.Ş.	9,437.85	0.29%
29	Arap Türk Bankası A.Ş.	5,205.79	0.16%
30	Turkland Bank A.Ş.	4,835.48	0.15%
42	GSD Yatırım Bankası A.Ş.	341.23	0.01%
43	Habib Bank Limited	175.21	0.01%
44	Diler Yatırım Bankası A.Ş.	141.13	0.004%
45	Standard Chartered Yatırım Bankası Türk A.Ş.	85.60	0.003%
46	Adabank A.Ş.	51.75	0.002%
	Toplam	3,204,375.74	100.00%

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği, 2018

Türkiye Bankalar Birliği verilerinde yer alan kırk altı bankanın aktifleri toplamı 2018 yılı Mart ayı itibari ile 3,204,376 milyon TL olarak gerçekleşmiştir.

⁵Kaynak : TBB

Kamu sermayeli mevduat bankası olan Ziraat Bankası'nın toplam içerisindeki payı yüzde 14, özel sermayeli mevduat bankası olan İş Bankası ise toplam içinde yüzde 11,5' lik paya sahiptir. İlk beşte yer alan bankaların toplam aktifleri 1,798,045 milyon TL ile Bankacılık sisteminin yüzde elli yedisini oluşturmaktadır. İlk onda yer alan bankaların toplam aktifleri 2,2736,855 milyon TL ile yüzde seksen beşini oluşturmakta, ilk onbeş bankanın toplam aktiflerine baktığımızda ise bu oran yüzde doksan üç seviyelerine çıkmaktadır.

Takasbank 10,069 milyon Türk Lirası aktif ile 3,204,376 milyon Türk Lirası aktif toplam içerisinde binde 32' lik paya sahiptir.

Sektör bazında inceleyecek olursak 3,204,376 milyon TL'lik toplam aktiflerin içerisindeki asıl pay 3,021,297 milyon TL ile mevduat bankalarında bulunmaktadır. Bu miktar toplam sektörün yüzde doksan dördüne tekabül etmektedir. Takasbank'ın dahil olduğu Kalkınma ve Yatırım Bankaları'nın toplam aktif 183,079 milyon Türk Lirasıdır.

Tablo 2.2. Aktif Toplam Sektör Alt Kırılımı

Sektör Toplamı	3,204,376	100.00%
1. Mevduat Bankaları	3,021,297	94.29%
2. Kalkınma ve Yatırım Bankaları	183,079	5.71%

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği, 2018

Öncelikle sektörün yüzde doksan beşlik payını oluşturan mevduat bankalarının alt kırılımına bakacak olursak; Türkiye bankacılık sektöründe mevduat bankaları alt kırılımı üç başlık altında incelenmektedir.

- Kamu Sermayeli Bankalar
- Özel Sermayeli Bankalar
- Yabancı Sermayeli Bankalar

Kamu sermayeli bankaların toplam aktifleri 1,059,493 milyon TL'dir. Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.'nin aktif toplamı 457.4 milyar TL ile bu grubun yüzde kırk üçünü oluşturmaktadır. Türkiye Halk Bankası A.Ş. 320.1 milyar TL ile yüzde

otuzunu, Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O. ise 282 milyar TL ile yüzde yirmi yedisini oluşturmaktadır.

Tablo 2.3. Kamu Sermayeli Mevduat Bankaları Aktif Toplamları

Kamu Sermayeli Mevduat Bankalar	1,059,493.58	100%
1. Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.	457,369.07	43%
2. Türkiye Halk Bankası A.Ş.	320,139.76	30%
3. Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	281,984.74	27%

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği, 2018

Özel sermayeli bankaların toplam aktifleri 1,157,563 milyon TL'dir. Türkiye İş Bankası A.Ş., Akbank T.A.Ş. ve Yapı ve Kredi Bankası A.Ş. 997.9 milyar TL lik toplam aktifleri ile grubun yüzde seksen altısını oluşturmaktadır. Geriye kalan altı banka ise 159.6 milyar ile geriye kalan yüzde on dördlük kısmı oluşturmaktadır. Görüleceği üzere burada ilk üç banka grubu domine etmektedir.

Tablo 2.4. Özel Sermayeli Bankalar Aktif Toplamları

Özel Sermayeli Bankalar	1,157,563.44	100%
1. Türkiye İş Bankası A.Ş.	370,927.14	32%
2. Akbank T.A.Ş.	322,354.35	28%
3. Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	304,655.32	26%
4. Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	90,800.02	8%
5. Şekerbank T.A.Ş.	30,380.22	3%
6. Fibabanka A.Ş.	20,973.03	2%
7. Anadolubank A.Ş.	15,812.28	1%
8. Turkish Bank A.Ş.	1,609.33	0%
9. Adabank A.Ş.	51.75	0%

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği, 2018

Burada dikkat çeken detay kamu sermayeli üç mevduat bankası ile özel sermayeli ilk üç mevduat bankasının aktif toplamlarının yakınlığıdır. Kamu sermayeli mevduat bankalarının toplam aktifi 1,059 milyar, ilk üç sırada yer alan özel sermayeli mevduat bankalarının aktif toplamı 997 milyardır. Piyasada gerçekleşen rekabet ortamının toplam aktiflere de yansıdığı görülmektedir.

Kalkınma ve Yatırım Bankalarının alt kırılımına bakacak olursak 88.2 milyarlık aktifi ile Türk Eximbank toplam payın yüzde kırk sekizini kapsamaktadır. Toplam aktif büyüklüğü açısından ikinci sırada Türkiye Sınai ve Kalkınma Bankası A.Ş. 31.3 milyar TL ile yüzde on yedi, üçüncü sırada yer alan İller Bankası A.Ş. 27.2 milyar TL ile yüzde on beş pay sahibidir. Dördüncü sırada yer alan Aktif Yatırım Bankası A.Ş.’nin aktif büyüklüğü 11.2 milyar TL. Kalkınma ve Yatırım Bankaları arasında aktif büyüklük açısından beşinci sırada yer alan İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş. ise 10 milyar TL’lik aktifi ile yüzde altılık paya sahiptir. On üç Kalkınma ve Yatırım Bankası bulunan Türkiye bankacılık sektöründe bu ilk beş banka aktifleri, toplam grubun aktiflerinin yüzde doksan ikisini oluşturmaktadır. Geriye kalan Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş., Nurol Yatırım Bankası A.Ş., Bank Pozitif Kredi ve Kalkınma Bankası A.Ş., Pasha Yatırım Bankası A.Ş., Merrill Lynch Yatırım Bank A.Ş., GSD Yatırım Bankası A.Ş., Diler Yatırım Bankası A.Ş., Standard Chartered Yatırım Bankası Türk A.Ş.’nin aktifleri toplamı 14.8 milyar TL ile grubun yüzde sekizini oluşturmaktadır.

Tablo 2.3. Kalkınma ve Yatırım Bankaları Aktif Toplamları

Kalkınma ve Yatırım Bankaları	183,079.16	100.00%
1. Türk Eximbank	88,228.65	48.19%
2. Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş.	31,393.22	17.15%
3. İller Bankası A.Ş.	27,276.75	14.90%
4. Aktif Yatırım Bankası A.Ş.	11,241.52	6.14%
5. İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş.	10,069.02	5.50%
6. Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş.	9,561.95	5.22%
7. Nurol Yatırım Bankası A.Ş.	2,090.44	1.14%
8. BankPozitif Kredi ve Kalkınma Bankası A.Ş.	1,196.39	0.65%
9. Pasha Yatırım Bankası A.Ş.	1,008.90	0.55%
10. Merrill Lynch Yatırım Bank A.Ş.	444.37	0.24%
11. GSD Yatırım Bankası A.Ş.	341.23	0.19%
12. Diler Yatırım Bankası A.Ş.	141.13	0.08%
13. Standard Chartered Yatırım Bankası Türk A.Ş.	85.60	0.05%

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği, 2018

Tüm verileri inceleyecek olursak; Takasbank kendi grubu olan kalkınma ve yatırım bankaları arasında 10 milyarlık aktif büyüklüğü ile beşinci sırada yer alsa bile toplam grup içerisinde yüzde beşlik hacmi ile sınırlı bir yer kaplamaktadır. Bu veriler ile Takasbank'ın sektör içerisindeki yeri sınırlı olmakla beraber etkili bir konum olarak görülebilir. Tüm bankacılık sektörüne baktığımızda ise Takasbank'ın 10 milyarlık aktif büyüklüğü 3.2 trilyonluk toplam aktiflerin içerisinde oldukça sınırlı bir yer kaplamaktadır. Aktif büyüklüğüne göre sektör sınırlamasında yirmi altıncı olarak orta sıralarda yer alsa

bile yüzdelik olarak baktığımızda Takasbank aktifleri sektörün aktifleri toplamının binde otuz ikilik kısmını oluşturmaktadır.

2.7. Likidite Yönetiminde Menkul Kıymet Cüzdanının Önemi ve Takasbank ve Mevduat Bankalarında Menkul Kıymet Cüzdanlarının Yönetilmesi

Likit değerler arasında yer alan menkul kıymetler bankaların likidite yönetiminde önemli bir paya sahiptir. Türkiye’de küçük ölçekli bankalar genel olarak aktiflerinin yüzde 15’ini menkul kıymet olarak bulundurmaktadır. Büyük ölçekli bankalarda ise bu oran yüzde 20 dolaylarındadır.

2.7.1. Banka Bazında Menkul Kıymet Cüzdanı

Türk bankacılık sektöründe yabancı sermayeli ilk beş banka hariç, genelde bankaların menkul kıymet cüzdanları birbirinden çok farklılık göstermemektedir. Bazı bankalar daha yüksek oranda menkul kıymet bulundurur, bunun sebebi ise, sermaye piyasalarında işlem yapmak üzere açılmış şubelerinin olmasıdır.

Tablo 2.4. Menkul Kıymetlerin Banka Aktiflerindeki Payı⁶

	Banka	Menkul Kıymet /Toplam Aktif
1	JPMorgan Chase Bank N.A.	63.01%
2	Merrill Lynch Yatırım Bank A.Ş.	39.27%
3	Bank Mellat	31.87%
4	Birleşik Fon Bankası A.Ş.	30.06%
5	ICBC Turkey Bank A.Ş.	22.20%
6	Citibank A.Ş.	21.08%
7	Deutsche Bank A.Ş.	20.76%
8	Turkland Bank A.Ş.	18.69%
9	Akbank T.A.Ş.	17.23%
10	Aktif Yatırım Bankası A.Ş.	16.33%
11	Türkiye İş Bankası A.Ş.	16.30%
12	Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.	16.01%
13	Türkiye Halk Bankası A.Ş.	15.59%
40	İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş.	0.40%
41	Türk Eximbank	0.32%
42	İller Bankası A.Ş.	0.00%
43	Adabank A.Ş.	0.00%
44	Habib Bank Limited	0.00%
45	Intesa Sanpaolo S.p.A.	0.00%
46	Standard Chartered Yatırım Bankası Türk A.Ş.	0.00%

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği, 2018

⁶Kaynak : TBB, BDDK

2.7.2. Sektör Bazında Menkul Kıymet Kullanımı

Tablo 2.5. Sektör Bazında Menkul Kıymetlerin Aktif İçerisindeki Oranı⁷

Sektör Toplamı	13%
Mevduat Bankaları	14%
Kamu Sermayeli Bankalar	15%
Özel Sermayeli Bankalar	14%
Yabancı Sermayeli Bankalar	11%
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	4%
Tas. Mevd. Sig. Fonuna Devr. Bankalar	30 %

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği, 2018

Türkiye’deki bankacılık sektörüne baktığımızda genellikle sektör aktiflerinin yüzde 13’ünü menkul kıymet cüzdanı oluşturmaktadır. Alt kırılımlarda ticari bankalar ve özel sermayeli bankalar yüzde 14, kamu sermayeli bankalar yüzde 15 oranında menkul kıymet barındırmaktadırlar. Özel sermayeli ticari bankalar aktifleri içerisindeki menkul kıymetlerin payı sektör ortalaması ile aynı düzeylerdeyken yabancı sermayeli bankalar ortalamanın biraz altında yüzde 11 düzeyinde menkul kıymet bulundurmaktadır. Kalkınma ve Yatırım bankalarının ise ticari bankalara nazaran menkul kıymet bakiyeleri oldukça düşük seviyededir. Toplam aktiflerinin yüzde 4’ü seviyesinde menkul kıymet bulunduran Yatırım ve Kalkınma bankalarının kuruluş amacı olan, yatırımları fonlamak, misyonları ile çelişmemektedir. Tasarruf mevduatı sigorta fonuna devredilmiş tek banka olan Birleşik Fon Bankasında ise yüzde 30 oranında menkul kıymet bulunmaktadır.

Takasbank’ın 10,1 milyar TL’lik toplam aktifi içerisinde 40 milyonluk⁸ menkul kıymet aktiflerinin binde 40’ına tekabül etmektedir. Bu oran yüzde 13 ortalama olan sektör içerisinde oldukça düşüktür. Ticari bankalar ile karşılaştırdığımızda da sonuç hemen hemen aynıdır. Kendi grubu olan Yatırım ve Kalkınma Bankalarında dahi oran

⁷Kaynak : TBB, BDDK

⁸ Mart 2018

yüzde 4 seviyesindedir. Takasbank toplam kırk altı banka bulunan Türkiye bankacılık sektörü içerisinde kırkıncı sıradadır.

Ticari bankalar ile Takasbank arasında bu kadar fark olmasının en önemli sebebi Takasbank'ın mevcut fon yönetimi stratejisi doğrultusunda aldığı yatırım kararları ile banka pozisyonunun son derece likit olması ve bu nedenle yasal likidite oranlarında yüzde 100 likit değer olan menkul kıymet cüzdanına ihtiyaç duymaması olarak gösterilebilir. Takasbank'ın Basel III düzenlemeleri ile getirilen, likidite karşılama oranı (Liquidity Coverage Ratio) sistemine dahil olmaması da önemli bir etkindir. Bu sisteme dahil olan bankalar rasyolarını dengede tutmak için zorunlu olarak menkul kıymet bulundurmaktadırlar.

Menkul kıymet cüzdanının sınırlı olmasının bir başka sebebi olarak Takasbank'ın portföyüne sadece Türkiye Cumhuriyeti Hazine Müsteşarlığınca ihraç edilen Devlet İç Borçlanma Senetleri bulunması sayılabilir. Özel sermayeli borçlanma araçları (ÖSBA) veya Katılım Bankalarının ihraç ettiği sukuklar, Takasbank portföyünde bulunmamaktadır.

Tablo 2.6. Takasbank Menkul Kıymet Cüzdanı Altı Kırılım

Menkul Kıymet Türü	Milyon TL
İtfa Edilmiş Maliyeti ile Ölçülen Finansal Varlıklar	38
Gerçeğe Uygun Değer Farkı Diğer Kapsamlı Gelire Yansıtılan Finansal Varlıklar	2
Gerçeğe Uygun Değer Farkı K/Z Yansıtılan Finansal Varlıklar	0

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği, 2018

Takasbank'ın elinde bulunan menkul kıymetlerin alt kırılımlarına baktığımızda İtfa Edilmiş Maliyeti ile Ölçülen Finansal Varlıklar otuz sekiz milyon, Gerçeğe Uygun Değer Farkı Diğer Kapsamlı Gelire Yansıtılan Finansal Varlıklar iki milyon, Gerçeğe Uygun

Değer Farkı K/Z Yansıtılan Finansal Varlıklar kalemi ise boş bulunmaktadır. Bu alt kırılımlar içerisindeki Gerçeğe Uygun Değer Farkı Diğer Kapsamlı Gelire Yansıtılan Finansal Varlıklar altında gözüken iki milyonluk menkul kıymet, Sermaye Piyasası Kurulu tarafından, kapatılan veya geçici olarak durdurulan aracı kurumların müşterileri adına Takasbank tarafından değerlendirilen menkul kıymetleri göstermektedir. Bu menkul kıymetlerin alınıp satılması Takasbank tekelinde değildir. Hak sahibi müşteri talebi üzerine Takasbank tarafından tezgah üstü piyasadan temin edilen kıymetleri göstermektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

LİKİDİTE YÖNETİMİNDE KARŞILAŞILAN RİSKLER VE RİSKLERE KARŞI KÜRESEL, YEREL ÇÖZÜM YÖNTEMLERİ VE TAKASBANK'IN ÜSTLENDİĞİ MERKEZİ KARŞI TARAF ROLÜ

Bu bölümde likidite yönetiminde ortaya çıkan risklere karşı küresel, Türkiye ve Takasbank nezdinde alınan önlemler incelenmiştir. Bu kapsamda küresel bazda likidite yönetiminde risklere tampon olarak kullanılan sermaye düzenlemelerini içeren Basel Komitesi toplantıları likidite yönetimi ekseninde incelenmiş, Türkiye bazında likidite yönetiminde ani mevduat çıkışlarını kompanse etmek için TCMB nezdinde tutulması zorunlu olan munzam karşılıklar ve Takasbank bazında finansal piyasada oluşabilecek risklere karşı önlem olarak ortaya çıkan Merkezi Karşı Taraf hizmeti değerlendirilmiştir.

3.1. LİKİDİTE YÖNETİMİNE İLİŞKİN BASEL DÜZENLEMELERİ

1970'li yılların başlarında sabit kur sisteminden vazgeçilmesi ve yaşanan kriz, finansal piyasalarda büyük dalgalanmalar ortaya çıkarmış, bu sorunlara çözüm bulmak amacıyla, 1974 yılında Uluslar Arası Ödemeler Bankası (Bank For International Settlements-BIS) nezdinde “Bankacılık Düzenleme ve Denetim Uygulama Komitesi”adında bir komite oluşturulmuştur. (Şenturan, 2006). G10 ülkeleri tarafından kurulan BASEL Komitesi ve bu komitenin geliştirip sunduğu BASEL Düzenlemeleri bankaların güçlü bir öz kaynak ve risk yönetimi açısından güçlenerek yaşanan krizlerden etkilenmemeleri için öneri niteliğinde düzenlemeler sunmuştur. BASEL düzenlemeleri ilk olarak 1988 yılında hazırlanmış ve kamuoyuna sunulmuştur. Günümüzde hala sürekli olarak değişim ve gelişim göstererek güvenilirliğini ve uygulanabilirliğini korumaktadır. Bu başlıkta Basel düzenlemelerini likidite yönetimine etkileri ekseninde inceleyeceğiz.

3.1.1 BASEL I

Sermaye yeterliliği oranı bankacılık faaliyetleri için uluslararası arenada önem kazanınca G-10 ülkeleri İsviçre'nin Basel kentinde toplanmış, uluslararası bir sermaye yeterliliği anlaşmasının ülkeler arası bankacılık sistemindeki istikrarı arttıracak ve yerli sermaye yeterlilik düzeyinin sonucu olan rekabet eşitsizliğini ortadan kaldıracaklarını düşünmüşlerdir. Komite bankaların bilanço ve bilanço dışı kalemlerinin risk ağırlıklarıyla çarpılması suretiyle elde edilen risk ağırlıklı varlık ve yükümlülükler toplamının sermaye ile karşılaştırılmasını öngören cooke rasyosu⁹ adında bir sermaye yeterliliği oranı uygulanmasında karar kılmıştır.

$$SYR = \frac{\text{Özsermaye}}{[\text{Riskli Varlıklar} + (\text{Piyasa Riskleri} + \text{Operasyonel Riskler}) * 12.5]} \geq 8$$

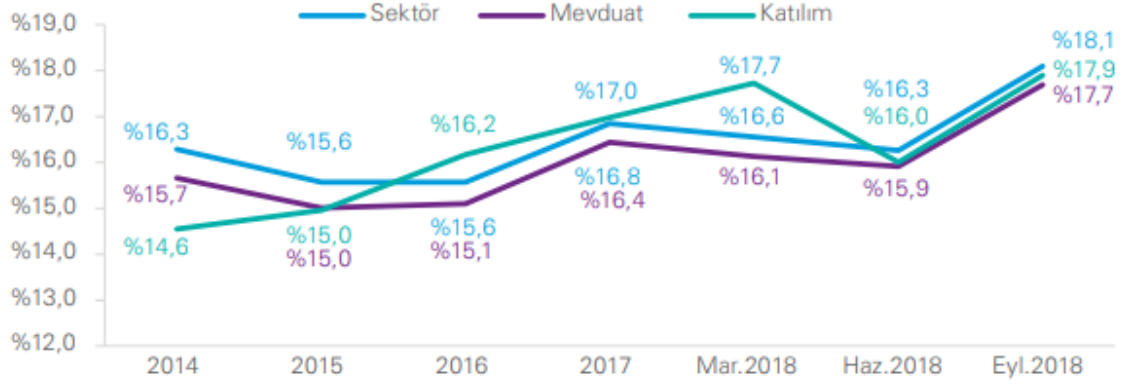
Basel düzenlemeleri genel olarak sermaye ile alakalı düzenlemelerdir ve likidite yönetimini dolaylı olarak etkilemektedir. Fon yöneticileri likidite yönetimini gerçekleştirirken, banka öz sermayesinin ve varlıkları içerisinde yer alan riskli varlıkların değerlendirilmesinde, sermaye yeterlilik rasyosuna uygun hareket etmek zorundadır. Bankaların varlıklarını yönetirken bankanın riske maruz değeri eğer 100 birim ise buna karşılık 8 birim sermaye bulundurmak zorundadır.

Türkiye de bu komitenin kararlarını kabul etmiş geçici bir dönemle birlikte etkin bankacılık denetimi amacıyla uygulamaya koymuştur. İlk başta % 8 olarak kabul edilen sermaye yeterlilik oranı sadece kredilerden doğan riski öngörmüş olsa da sonra yapılan düzenlemelerle bankaların bilanço ve bilanço dışı pozisyonlarından kaynaklanan piyasa riskini de (faiz oranı riski, kur riski, hisse senedi fiyat riski) kapsamına dahil etmiştir. Türkiye bankacılık sektöründe sermaye yeterlilik oranları 2018 yılında yüzde 18 seviyelerinde bulunmaktadır. (KPMG Sektörel Bakış)¹⁰

⁹Sermaye Yeterlilik Rasyosu

¹⁰<https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/tr/pdf/2019/01/sektorel-bakis-2019-bankacilik.pdf>

Şekil 3.1. Türkiye Bankacılık Sektörü Sermaye Yeterliliği Standart Oranı

Kaynak: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, KPMG, 2018

3.1.2 BASEL II

Piyasada şeffaflığın artırılması, BASEL I düzenlemelerine yöneltilen eleştiriler ve haklı sonuçlarının olması, küreselleşen ekonomide yaşanan risklerde farklılıkların yaşanıyor olması sebebiyle BASEL Komitesi 1999 yılında yeni bir düzenleme üzerinde çalışmalara başlamıştır. Çalışılan taslak için komite 2000 ve 2001 yılında yeni öneriler hazırlamış, Haziran 2004 yılında bu öneriler BASEL II adını almış ve 2006 yılında taslak tamamlanarak uygulamaya koyulması için yayınlanmıştır (Aykut, 2008).

Basel düzenlemeleri ile ilgili Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunun yayınlamış olduğu uygulama rehberinde likidite yönetimi ile ilgili bölümler şöyledir. Basel II düzenlemelerine göre likidite riskinin iki boyutu vardır.

- Fonlama likidite riski: Herhangi bir beklenmedik kayba maruz kalmadan ve temerrüde düşmeden borçlarını ve yükümlülüklerini karşılayamama riski,
- Piyasa likiditesi riski: Yetersiz piyasa derinliği veya piyasa şartlarının bozulması gibi nedenlerle piyasa fiyatını etkilemeden bir pozisyonun satılamaması veya

kapatılamaması ile herhangi bir nedenle bir pozisyonun piyasa fiyatının oluşamaması riski.¹¹

BDDK Uygulama Kılavuzuna göre, bankalar piyasa likidite riskinin etkisini dikkate alarak likidite riskini yönetmelidir. Olası likidite boşlukları belirlenirken tüm önemli likidite riski faktörleri dikkate alınmalıdır. Bu riskler hem kurumsal riskleri hem de yükümlülük risklerini içermelidir.

Bddk uygulama rehberine göre bankaların piyasa likiditesi riskinin olası etkilerini dikkate alarak fonlama likidite riskini yönetmeleri beklenir. Potansiyel likidite açığı belirlenirken, tüm önemli likidite riski unsurlarının dikkate alınması gerekir. Bu risk unsurları hem varlık hem de yükümlülük tarafında yer alan faktörleri içermelidir

3.1.3 BASEL III

3.1.3.1 Basel III'ün Ortaya Çıkış Süreci

Amerika'da konut kredisi kaynaklı ortaya çıkıp tüm dünyaya finansal kriz olarak dağılan 2008 krizi, finans sistemindeki açıklar ve bu açıkların ileride daha farklı sorunlara sebebiyet verebileceğinin anlaşılması sermaye kalitesi ve yükümlülüğü, likidite gibi sektör için son derece önemli konuların tekrar düzenlenmesi gerekliliğini gün yüzüne çıkarmıştır.

Bu nedenle, Basel Komitesi'nin reform programı, Ekim 2009'daki Pittsburgh'daki G20 zirvesinde görüşülmüş ve 12 Eylül 2010'da Basel Komitesi bunu kamuoyuna açıklanmıştır.

¹¹https://www.bddk.org.tr/ContentBddk/dokuman/duyuru_basel_0001_06.pdf

3.1.3.2 Basel III Kapsamında Türk Bankacılık Sektörü

Türk bankacılık sektörünün RCAP¹² süreci Basel Komitesi tarafından 15 Mart 2016 tarihinde tamamlandı ve yapılan değerlendirmeler sonucunda bankacılık sektörümüz sermaye düzenlemelerine tam uyum sağlamış bulundu. Türkiye hâlihazırda, yasal likidite hesaplamalarında, Basel tarafından belirlenen yüzde 8 değil de BDDK tarafından belirlenen yüzde 12 rasyosunu kullanması, likidite karşılama oranını artıran Basel III'ün Türk bankacılık sektörü üzerinde etkisinin sınırlı kalmasına sebep olmuştur.

3.1.3.3 Basel III Kapsamında Gelen Likidite Düzenlemeleri

Basel III ile gelen Likidite Karşılama Oranı (LKO) düzenlemesi, bankaların 30 gün içerisinde olması beklenen net nakit çıkışlarına yetecek düzeyde yüksek kaliteli likit varlığı elinde tutmasını amaçlamaktadır. 2019 yılı için LKO'nun minimum %100 olması gerekiyor. Bununla beraber, uzun vadeli likidite riskini ortadan kaldırmaya yönelik olarak net istikrarlı fonlama oranı ortaya çıkmıştır. 2018 yılı için bankaların minimum %100 oranında net istikrarlı fonlama oranı sağlaması gerekmektedir.

Ülkemizde, 2019 yılı itibarıyla toplam likidite karşılama oranının yüzde 100, yabancı para likidite karşılama oranı ise yüzde 80 olarak uygulanmaktadır.

3.2 Zorunlu Karşılıklar

Zorunlu karşılıklar, bankaların TCMB tarafından belirlenen bilanço kalemlerine karşılık merkez bankasında tutmak zorunda oldukları yükümlülüklerin oranıdır. İflas risklerine karşı mudileri korumak ve piyasadaki likidite riskini kontrol altına almak için TCMB tarafından uygulanmaya başlanmıştır.

¹²RCAP: (Regulatory Consistency Assessment Program/Düzenleme Tutarlılığı Değerlendirme Programı) Basel standartlarının üye ülkeler tarafından zamanında ulusal mevzuatlara aktarılmasını, uygulanan standartların tutarlılığını ve bütüncülüğünü sağlamayı hedefleyen, her bir ülkenin ayrı ayrı değerlendirildiği ve standartların uygulanması açısından uluslararası yeknesaklık sağlanması vasıtasıyla küresel finansal istikrara katkı yapmayı amaçlayan bir program.
http://tcmbblog.org/wps/wcm/connect/blog/tr/main+menu/analizler/basel_bankacilik_duzenlemelerine_gel_bakis#dipnot4

TCMB'nin para politikası araçlarından bir tanesi de zorunlu karşılıklardır. Merkez Bankası, 2010 yılının sonlarına doğru yürütmeye koyduğu yeni yönetim planında, enflasyon oranlarını aşağıya çekmeye yönelik yeni stratejiler geliştirmiştir. Böylece, aktif olarak kullandığı politika aracı olan bir hafta vadeli repo ihalelerine ek olarak yeni geliştirilen zorunlu karşılıklar aktif bir şekilde kullanıma sokulmuştur.

3.2.1 TCMB Zorunlu Karşılık Uygulaması

Bankaların ve finansman şirketlerinin, merkez bankası tarafından belirlenen kalemlerde bulunan bakiyeleri dolayısıyla TCMB nezdinde zorunlu karşılık tutmaları gerekmektedir. İlk düzenlemede TCMB zorunlu karşılığa tabi olmayan kalemleri sıralamış ancak 2014 yılında yapılan değişiklik ile zorunlu karşılığa tabi olacak kalemleri sıralama yöntemine gitmiştir. Bu kalemlerde değişiklik yapma hakkı tamamen merkez bankasına aittir. Son yapılan değişikliğe kadar TCMB bünyesinde zorunlu karşılık tutmakla zorunlu olan Takasbank, 2014 yılında geçilen yeni sistemle beraber zorunlu karşılıktan muaf durumdadır. Bu tabiki daimi bir muaflık değildir. Mevduat, katılım fonu gibi kalemlere yapısı itibari ile başvurmasa bile müstakriz fonlar kaleminde bakiye bulunması halinde Takasbank da otomatik olarak zorunlu karşılık tutma yükümlülüğü altına girecektir.

Zorunlu karşılığa tabi yükümlülükler iki haftada bir cuma günleri bu yükümlülüğe tabi kuruluşlar tarafından hesaplanır. Aşağıda belirtilen bilanço kalemleri zorunlu karşılığa tabi Türk Lirası ve yabancı para yükümlülüklerini oluşturur.¹³

- a) Mevduat/katılım fonu.
- b) Repo işlemlerinden sağlanan fonlar.
- c) Kullanılan krediler (Hazine garantisiyle sağlananlar hariç).
- ç) İhraç edilen menkul kıymetler (net).
- d) Sermaye hesaplamasına dâhil edilmeyen borçlanma araçları.
- e) Yurt dışı merkeze yükümlülükler (net).

¹³Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası

f) Kredi kartı ödemelerinden borçlar.

g) Müstakrizlerin fonları.

Zorunlu karşılıkların TCMB nezdinde tutulma süresi 14 gündür. Bu süre yükümlölük hesaplama tarihini izleyen iki hafta sonraki Cuma günü başlar. Zorunlu karşılıklar Türk lirası tutulabildiği gibi yabancı para veya altın olarak da tutulabilmektedir.

14 Ağustos 2018 tarihinde resmi gazetede yayınlanan zorunlu karşılık oranları tabloda belirtildiği gibidir.

Tablo 3.1. Zorunlu Karşılık Oranları

Zorunlu Karşılık Oranları (%)	
Türk Lirası	
Mevduat ve Katılım Fonu (Yurt dışı bankalar mevduatı/katılım fonu hariç)	Oranlar %
- Vadesiz, ihbarlı, 1 aya ve 3 aya kadar (1 ay ve 3 ay dâhil) vadeli	7
- 6 aya kadar (6 ay dâhil) vadeli	4
- 1 yıla kadar vadeli	2
- 1 yıl ve daha uzun vadeli	1
Müstakrizlerin Fonları	7
DiğerYükümlülükler(Yurt dışı bankalar mevduatı/katılım fonu dahil)	Oranlar
- 1 yıla kadar (1 yıl dâhil) vadeli	7
- 3 yıla kadar (3 yıl dâhil) vadeli	3.5
- 3 yıldan uzun vadeli	1

Kaynak: TCMB, Resmi Gazete

Yabancı Para	
MevduatveKatılımFonu(Yurt dışı bankalar mev./katılımfonu hariç)	Oranlar
- Vadesiz, ihbarlı,1 aya kadar, 3 aya kadar, 6 aya kadar ve 1 yıla kadar vad.	12
- 1 yıl ve 1 yıldan uzun vadeli	8
Müstakrizlerin Fonları	12
Diğer Yükümlülükler(Yurt dışı bankalar mevduatı/katılım fonu dahil)	Oranlar
- 1 yıla kadar (1 yıl dâhil) vadeli	20
- 2 yıla kadar (2 yıl dâhil) vadeli	15
- 3 yıla kadar (3 yıl dâhil) vadeli	10
- 5 yıla kadar (5 yıl dâhil) vadeli	6
- 5 yıldan uzun vadeli	4

Kaynak: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, Resmi Gazete

3.2.2 Rezerv Opsiyon Mekanizması ve Rezerv Opsiyon Katsayısı

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, 2011 yılı sonundan bu yana sermaye akışındaki oynaklığın iç ekonomiye olumsuz etkilerini sınırlandırmak amacıyla Rezerv Opsiyon Mekanizmasını tasarlayarak uygulamaya başladı. Burada dikkat çeken detay Rezerv Opsiyon Mekanizmasının para politikası araçları arasına TCMB tarafından sunulmuş olmasıdır. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde yaşanan sermaye akımlarındaki yüksek hacimli işlemlerin piyasalara etkileri fazla olmakta ve merkez bankalarını böyle çözümler bulmaya yönlendirmektedir.

Rezerv Opsiyon Mekanizması bankaların döviz ve altın cinsinden belirli bir Türk lirası zorunlu karşılık yüzdesi oluşturmasını sağlayan bir uygulamadır. Bu fırsatın ne oranda kullanılabileceği rezerv opsiyon oranı ile belirlenir. Birim TL zorunlu rezerv başına YP veya altın rezervini belirleyen katsayılar, rezerv opsiyon katsayısı olarak tanımlanır. (Talaslı)

Sistem şöyle işlemektedir. 1000 TL zorunlu karşılık tutmak zorunda olan bir kurum, rezerv opsiyon oranının döviz için yüzde 60 olduğu bir ortamda, zorunlu karşılığının 600 TL'sini yabancı para olarak tutabilmektedir. Dolar kurunun 6 TL olduğu rezerv opsiyon katsayısının da 1 olduğu bir varsayımda zorunlu karşılık tesis etmesi gereken kurum 100 ABD doları bulundurabilecektir. Yani finansal kurum 1000 TL'lik zorunlu karşılık yükümlülüğü için 100 ABD doları ve 400 TL bulundurabilecektir.

Tablo 3.2. Zorunlu Karşılık Yabancı Para Katsayıları¹⁴

Döviz İmkân Dilimleri (%)	Katsayı
0-20	1,0
20-25	1,4
25-30	1,7
30-35	2,1
35-40	2,5

Kaynak: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, Resmi Gazete

¹⁴ Zorunlu Karşılıklar Hakkında Tebliğ (Sayı:30509), (14/08/2018 tarihli ve 29824 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 2018/6 sayılı Tebliğ ile güncellenen hali)

Tablo 3.3. Zorunlu Karşılık Altın Katsayıları¹⁵

Altın İmkân Dilimleri (%)	Katsayı
0-15	1,6
15-20	1,7
20-25	2,1
25-30	2,5

Kaynak: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, Resmi Gazete

İşlenmiş veya Hurda Altın İmkân Dilimleri (%)	Katsayı
0-10	1,0

Kaynak: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, Resmi Gazete

3.3 Teminat Yönetiminde Risk ve Merkezi Karşı Taraf Hizmeti

Takasbank toplam pasiflerinin yaklaşık yüzde ellisi teminatlardan ve garanti fonlarından oluşmaktadır. Takasbank bu teminatların yönetiminde oluşabilecek riskleri doğru bir şekilde yönetmek ve risk minimizasyonu ile piyasaya derinlik katmak için merkezi karşı taraf hizmetini vermektedir.

Takasbank 2013 yılından bu yana kendi işlettiği ve finansal kurumlar açısından büyük öneme haiz Ödünç Pay Piyasasında merkezi karşı taraf hizmeti vermektedir. Takasbank Türkiye’de benzeri olmayan ve oldukça risk barındıran ve kendisine aynı nispette yükümlülük yükleyen merkezi karşı taraf hizmetine başlamak için kendi piyasası olan ödünç pay piyasasını seçmiş ve bu piyasada oldukça başarılı hizmet vererek yüksek hacimli piyasalarda da merkezi karşı taraf rolünü üstlenebileceğini test etmiştir. 2014

¹⁵ Zorunlu Karşılıklar Hakkında Tebliğ (Sayı:2013/15), (7/9/2016 tarihli ve 29824 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan 2016/4 sayılı Tebliğ ile güncellenen hali)

yılında artık merkezi karşı taraf rolüne alışan Takasbank, Borsa İstanbul Vadeli İşlem ve Opsiyon Piyasası'nda da merkezi karşı taraf rolünü üstlenmiştir. 2016 yılında Borsa İstanbul Para Piyasası'nda, 2017 yılında Borsa İstanbul Pay Piyasası'nda mkt hizmetini üstlenmiştir. 2018 yılında Türkiye'deki finans sektörü için büyük önem arz eden ve bankaların gecelik borçlanma ve borç verme işlemlerini büyük ölçüde karşıladığı Borsa İstanbul Borçlanma Araçları Piyasası'nda ve son olarak 1 Kasım 2018 tarihinden itibaren Borsa İstanbul Swap Piyasası'nda MKT hizmeti vererek temerrüde düşme ile ilgili tüm riskini üstlenmiş bulunmaktadır.¹⁶

Takasbank'ın piyasa hacmini artırmak ve taraflara güven vermek amacıyla hizmet vermeye başladığı merkezi karşı taraf hizmetinin piyasaya etkisini 2014 yılından bu yana hizmet verdiği vadeli işlemler ve opsiyon piyasasındaki işlem hacimlerinde görmemiz mümkündür.

Tablo 3.4. Yıllar İtibari ile Viop Toplam İşlem Hacmi

Yıllar	Toplam İşlem Hacmi (TL)
2012 ¹⁷	540,058,964.00
2013	289,633,872,025.20
2014	869,264,164,373.60
2015	1,135,216,916,237.49
2016	1,161,220,996,812.41
2017	1,659,849,835,432.30
2018	2,519,523,652,172.19
2019 ¹⁸	2,755,105,179,187.36

Kaynak: Borsa İstanbul A.Ş., 2019

¹⁶ <https://www.takasbank.com.tr/tr/hizmetler/verilen-hizmetler/merkezi-karsi-taraf-mkt>

¹⁷ 21.12.2012-31.12.2012 arası veri yıllıklandırılmıştır. Tabloda kullanılan veri tahminidir.

¹⁸ 01.01.2019-30.06.2019 arası veri yıllıklandırılmıştır. Tabloda kullanılan veri ilk altı ayın iki katı olarak hesaplanmıştır.

2012 yılının son on günündeki işlem hacminden yola çıkarak tahmini veri olarak hesaplanan 2012 yılı işlem hacmi 540 milyon TL olarak gerçekleşmiştir. 2014 yılında merkezi karşı taraf olunan yıldaki hacim 869 milyar olarak gerçekleşmişken 2017 yılında hacim 1.7 trilyon TL'ye ulaşmıştır. 2018 yılında 2014 yılına göre hemen hemen üç katına ulaşan işlem hacmi 2.5 trilyon TL seviyelerine ulaşmıştır. 2019 yılının ilk altı ayında ise 1.4 trilyon seviyesine ulaşan işlem hacmi tahmini olarak yıl sonunda 2.8 trilyon seviyelerine ulaşacaktır.

Herhangi bir ödememe durumunda teminatlar ve garanti fonları ile borcu kapanmayan üyenin borcunu kendi sermayesi ile karşılama yükümlülüğünü kabul etmiş olan Takasbank, piyasada oluşan riskleri iyi analiz etmek ve her türlü olumsuzluğu likidite yönetiminde göz önünde bulundurarak plan yapmak zorundadır.

3.3.1 Merkezi Karşı Taraf

Merkezi karşı taraf hizmeti, hem denetim otoriteleri tarafından hem de piyasada işlem yapan alıcı ve satıcılar tarafından desteklenen bir hizmettir. Tarihteki ilk uygulamaları 1900'lü yıllara dayanan merkezi karşı taraf hizmetinin önemi 2008 yılında anlaşılmıştır. Amerika Birleşik Devletleri'nde konut finansman krizi olarak ortaya çıkan, daha sonra türev ürünlere yayılarak büyüyen ve tüm dünyayı etkileyen küresel krizde merkezi karşı taraf kuruluşlarının başarılı sınav vermeleri, onların ne kadar kritik kurumlar olduklarını kanıtlamıştır. Küresel kriz ile beraber merkezi takas kuruluşları devletler ve denetim otoriteleri tarafından da takip edilen kamusal sorumluluklar üstlenmeye başlamıştır.

MKT hizmetinin piyasaya ve yatırımcılara sağlayacağı başlıca avantajları aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür;

- Karşı taraf riskinin merkezi olarak yönetilmesi ve azaltılması,
- MKT kuruluşunun üyelere karşı işlemlerin hukuki muhatabı olması,
- Likidite riskinin ve operasyonel riskin azaltılması,
- Bilgi asimetrisini yönetmek,

- Finansal güvenilirliği ve verimliliği arttırmak,
- Gözetim faaliyetlerinin etkinliğini arttırmak,
- Aracılık ve işlem maliyetlerini azaltmak,
- Sistemik riski azaltmak,¹⁹

3.3.2 MKT Piyasalarında Likidite Riski Düzenlemeleri

Takasbank'ın merkezi karşı taraf hizmetini yürütürken maruz kalabileceği beş temel likidite riski durumu bulunmaktadır. Bunlar,

- Yatırılmış olan teminat ve garanti fonlarının gerektiği kadar likit olmamaları,
- Üyeler tarafından yatırılan teminat ve garanti fonlarının yetmediği zaman başvurulacak olan Takasbank kaynaklarının gerektiği kadar likit olmaması,
- Üyeler tarafından yatırılmış olan teminat ve garanti fonlarının Takasbank tarafından likit varlıklar olarak değerlendirilmemesi,
- Merkezi karşı taraf için yatırılmış olan yatırılmış olan teminat ve garanti fonu kaynaklarının Takasbank tarafından başka ihtiyaçlar için kullanılması,
- Takasbank'ın TCMB'ye veya tezgahüstü piyasalar vasıtası ile likidite kaynaklarına ulaşamama sorunu.

Takasbank'ın risk yönetim planı yukarıda sayılan beş sebepten ortaya çıkabilecek likidite riskine karşı en etkin çözüme ulaşılabilir şekilde tasarlanmıştır.²⁰

3.4 Gelişmiş Ülkelerde Takas Kurumları

Takas kurumları genel olarak ikiye ayrılmaktadır. Bankacılık lisansı olanlar veya lisansı olmayıp anlaşmalı oldukları bir banka vasıtası ile takas işlemlerini yürütenler.²¹ Küresel bazda takas kurumlarını incelediğimizde genel olarak takas ve bankacılık faaliyetlerini bir çatı altında yürütmedikleri gözlemlenmektedir. Bankacılık

¹⁹<https://www.takasbank.com.tr/tr/hizmetler/verilen-hizmetler/merkezi-karsi-taraf-mkt>

²⁰Takasbank'ın MKT Faaliyetlerinin CPMI-IOSCO Prensiplerine Uyum Değerlendirmesi

²¹<https://www.sciencedirect.com/topics/social-sciences/clearing-houses>

lisansına haiz olan Eurex Clearing, Moscow Exchange NCC, Six X Clear Ltd, Kler CCP Ltd, gibi kurumlardan Eurex Grubuna²² ait Eurex Clearing'i inceleyeceğiz.

3.4.1 Eurex Clearing Merkezi Karşı Taraf Kurumu

Eurex Clearing; piyasaların güvenliğini ve bütünlüğünü güvence altına alarak merkezi karşı taraf hizmeti veren küresel bazda en önemli takas kurumlarından birisidir. Eurex Clearing, Avrupa'da organize ve tezgah üstü piyasalarda en geniş ürün takasını gerçekleştiren ve en uygun teminat yelpazesini sunan merkezi takas kurumu olarak gösterilmektedir.²³

Eurex Clearing'in organize piyasalarda takasını gerçekleştirdiği piyasalar; türev ürünler, paylar, tahviller, teminatlı fonlar ve menkul kıymet finansman piyasalarıdır. Eurex Clearing bu piyasalarda alıcı ve satıcı arasına girerek merkezi karşı taraf olarak hizmet vermektedir.

3.4.2 Yatırım Politikası

Eurex'in yatırım politikası sadece yüksek kredibiliteye sahip yerlere yatırım yapmak olarak belirlenmiştir. Kriter olarak karşı tarafta aranan kriterler;²⁴

- Yüksek likit varlıklar (tercihen Ters Repo)
- Eurex Clearing iç değerlendirme oranlarından düşük kredi riskine maruz kurumlar. (S&P derecelendirmesinde asgari olarak A- notuna denk gelir)
- Teminatlar; hükümetler, merkez bankaları, çok taraflı kalkınma bankaları, EFSF veya ESM tarafından düzenlenmeli veya güvence altına alınmış olmalıdır.

3.4.3 Nakit Teminat Faiz Oranları

Eurex Clearing genellikle nakit veya nakte mümkün olduğunca yakın varlıklara yatırım yapmaktadır. Bu açıdan baktığımızda Takasbank ile hemen hemen aynı teminat

²²(Eurex Exchange, European Energy Exchange, Eurex Clearing, Eurex Repo)

²³<https://corporatefinanceinstitute.com/resources/knowledge/trading-investing/eurex-exchange/>

²⁴<https://www.eurexclearing.com/clearing-en/resources/faqs>

yönetimi politikası gütmektedir. Takasbank'ta teminat yönetimi faiz oranları piyasa şartlarına göre günlük belirlenirken Eurex günlük oluşacak olan nema faiz oranlarını değişkenlere bağlamıştır.²⁵

Tablo 3.5. Eurex Clearing Nema Faiz Oran Kriterleri

Para Birimi	Kriter	Kriterde Oluşacak Faiz Oranından Azaltılacak Baz Puan
Euro	Stoxx GC Pooling Eur ON Index	20 Baz Puan
CHF	Saron	20 Baz Puan
GBP	Sonia	20 Baz Puan
USD	Effective Fed Fund Rate	50 Baz Puan

Kaynak: Eurex Clearing, 2019

3.4.4 Teminat Yönetim Kaynakları

Temerrüt anında başvurulacak kaynaklar ve kullanım sırası;

- Temerrüde düşen üyenin teminatı
- Temerrüde düşen üyenin garanti fonu
- Eurex Clearing'in temerrüt için ayrılan sermayesi
- Temerrüt halinde olmayan üyelerin garanti fonları
- Diğer üyelerden talep edilecek ilave garanti fonu katkı payları
- Eurex Clearing'in geri kalan sermayesinden yapılan taahhüt

Teminat yönetim kaynakları sıralaması açısından Takasbank ve Eurex Clear'in başvurulacak kaynaklar sıralaması aynıdır.

²⁵<https://www.eurexclearing.com/clearing-en/collateral-management/cash-collateral/interest-rates-on-cash-collateral>

SONUÇ

Küreselleşmenin etkisi ile son yıllarda bankalar sadece para toplayıp, bu fonları plase eden kurumlar olmaktan uzaklaşmış ve yapmış oldukları hizmetleri çeşitlendirip farklılaştırmışlardır. Ticari bankalar bu gelişmeyi piyasaya yeni finansal araçlar çıkararak ve bu araçları geliştirip karlılıklarını artırarak gerçekleştirmektedirler. Asli görevi takas ve saklama hizmeti sağlamak olan Takasbank ise sermaye piyasalarının gelişimine katkı sağlamakla birlikte, piyasa hacmini artırmak, finansal derinlik oluşturmak ve ürün çeşitliliğini artırmak amacı ile yeni gelişmelere kapılarını açık tutmakta ve küresel bankacılık ile beraber gelişimini sürdürmektedir. Takasbank'ın piyasaların gelişimine yönelik sunmuş olduğu ürün ve hizmetlerini üç başlık altında toplanabilir. Hizmet verilen piyasalar, işletilen piyasalar ve verilen hizmetler.

Takasbank finans piyasasına vermiş olduğu yirmiden fazla hizmetin finans sektörü için en önemlisi Takasbank Para Piyasası olarak öne çıkmaktadır. 1996 yılında kurulan Takasbank Para Piyasası'nın işlem hacmi son dönemlerde artarak 2.5 milyar TL seviyelerine ulaşmıştır. Aracı kurumlar açısından fon bulma ve fonlama açısından en önemli merkezlerden olan bu piyasanın gelişimi sermaye piyasaları açısından çok önemli bir yer tutmaktadır. Ayrıca son dönemin önemli piyasalarından olan ve BİST nezdinde kurulan swap piyasasının takasını üstlenerek tezgah üstü piyasalarda geçen işlemlerin organize piyasalara yönelmesine yardımcı olarak bu piyasada daha öngörülebilir fiyatlar oluşmasına öncülük etmektedir.

Takasbank'ın finansal sektördeki likidite yönetimi açısından işlevi bünyesinde tutulan 6 milyar TL civarındaki likiditeyi piyasa ile buluşturmasıdır. Takasbank olmaması durumunda Borsa İstanbul nezdinde tutulacak olan bu teminatlar bankacılık siciline haiz olmayan Borsa İstanbul tarafından piyasaya sürülemeyecek ve atıl kalacaktır. Takasbank'ın önemi de yatırılmış olan teminatların nemalandırılması konusunda gün yüzüne çıkmaktadır. Takasbank bünyesinde tutulan teminatları gecelik oranda

nemalandırarak üyeleri mağdur etmemekte ve borsada yatırım yapmak isteyen müşterilerin finans sektörüne olan iştahını desteklemektedir.

Küresel piyasalardaki gelişim ve dönüşümden bankaların likidite yönetim stratejileri de etkilenmiştir. Küreselleşme ile beraber karlılık yarışı içerisinde giren bankalar daha az getiri sağlayan likit varlıklar ile getiri oranı yüksek daha az likit varlıklar arasında karar verme durumunda kalmışlardır. Bu aşamada likidite düzeyi bankacılık için önemli bir gösterge olmuştur. Takasbank portföyünde bulunan likit varlıklar; nakit değerler, Devlet tahvili ve Hazine bonosudur. Takasbank portföyü incelendiğinde portföy yelpazesinin çok dar olduğu görülmektedir. Takas kurumu olması hasebiyle Borsa İstanbul piyasasında işlem yapamaması Takasbank için en büyük sınırlayıcı etken olarak gözükmektedir. Ancak tezgah üstü piyasalarda işlem yaparak ürün portföyü genişletilebilir. Portföye swap gibi enstrümanlar eklenerek kur ve faiz risklerine karşı önlemler almak bankanın piyasalardaki güven veren kurum konumunu pekiştirecektir.

Türkiye Bankalar Birliği verilerinde yer alan kırk altı bankanın aktifleri toplamı 2018 yılı Mart ayı itibari ile 3,204,376 milyon TL olarak gerçekleşmiştir. İlk beşte yer alan bankalar, bankacılık sektörünün yüzde elli yedisini oluşturmaktadır. İlk onda yer alan bankaların toplam içindeki payı yüzde seksen beş, ilk on beş bankanın toplam aktiflerine baktığımızda ise bu oran yüzde doksan üç seviyelerine çıkmaktadır. Takasbank 10,069 milyon Türk Lirası aktifi ile toplam içerisinde binde otuz ikilik paya sahiptir.

Takasbank'ın sektördeki yerini tayin edebilmemizi sağlayan verilerin tamamı incelendiğinde; Takasbank kendi grubu olan kalkınma ve yatırım bankaları arasında 10 milyarlık aktif büyüklüğü ile beşinci sırada yer alsa bile toplam grup içerisinde yüzde beşlik hacmi ile sınırlı bir yer kaplamaktadır. Bu veriler ile Takasbank'ın sektör içerisindeki yeri sınırlı olmakla beraber etkili bir konum olarak görülebilir. Tüm bankacılık sektörüne baktığımızda ise Takasbank'ın 10 milyarlık aktif büyüklüğü 3.2 trilyonluk toplam aktiflerin içerisinde oldukça sınırlı bir yer kaplamaktadır. Aktif büyüklüğüne göre sektör sınırlamasında yirmi altıncı olarak orta sıralarda yer alsa bile

yüzdelik olarak baktığımızda Takasbank aktifleri sektörün aktifleri toplamının binde otuz ikilik kısmını oluşturmaktadır.

Likidite yönetiminde önemli yeri bulunan menkul kıymet cüzdanı açısından Türkiye'deki bankacılık sektörünü incelediğimizde; genellikle sektör aktiflerinin yüzde on üçünü menkul kıymet cüzdanı oluşturmaktadır. Toplam aktiflerinin yüzde dördü seviyesinde menkul kıymet bulunduran Yatırım ve Kalkınma bankalarının kuruluş amacı olan, yatırımları fonlamak, misyonları ile çelişmemektedir. Takasbank'ın 10 milyar TL'lik toplam aktif içerisinde 40 milyonluk menkul kıymet aktiflerinin binde kırkına tekabül etmektedir. Bu oran yüzde on üç ortalama olan sektör içerisinde oldukça düşüktür. Ticari bankalar ile karşılaştırdığımızda da sonuç hemen hemen aynıdır. Kendi grubu olan Yatırım ve Kalkınma Bankalarında dahi oran yüzde dört seviyesindedir.

Takasbank toplam kırk altı banka bulunan Türkiye bankacılık sektörü içerisinde elinde tuttuğu menkul kıymetler açısından kırkinci sıradadır. Ticari bankalar ile Takasbank arasında bu kadar fark olmasının en önemli sebebi Takasbank'ın mevcut fon yönetimi stratejisi doğrultusunda aldığı yatırım kararları ile banka pozisyonunun son derece likit olması ve bu nedenle yasal likidite oranlarında yüzde yüz likit değer olan menkul kıymet cüzdanına ihtiyaç duymaması olarak ortaya çıkmaktadır. Takasbank'ın Basel III düzenlemeleri ile getirilen, likidite karşılama oranı sistemine dahil olmaması da önemli etkenlerden birini oluşturduğu görülmektedir. Bu sisteme dahil olan bankalar rasyolarını dengede tutmak için zorunlu olarak menkul kıymet bulundurmaktadırlar.

Menkul kıymet cüzdanının sınırlı olmasının bir başka sebebi olarak Takasbank'ın portföyüne sadece Türkiye Cumhuriyeti Hazine Müsteşarlığınca ihraç edilen Devlet İç Borçlanma Senetleri almış olması sayılabilir. Özel sermayeli borçlanma araçları (ÖSBA) veya Katılım Bankalarının ihraç ettiği sukuklar, Takasbank portföyünde yer almamaktadır. Yapılacak olan çalışma ve geliştirmeler ile portföye katılacak olan ösba veya sukuklar hem portföy çeşitliliğini artıracak hem de dıbs ile karşılaştırıldığında görece yüksek getirili olan bu araçlar portföy getirisini artıracaktır.

Likidite yönetiminde önemli olan hususlardan biri de likidite düzeyinin risk oluşturacak seviyelere inmemesidir. Özellikle nakit akışlarının serbestleşmesi ve teknolojinin gelişmesi sonrası artan sıcak para hareketleri küresel krizlere sebep olabilecek düzeylere ulaşmıştır. Bu denli yüksek hacimli para hareketlerine karşı küresel bazda, ülkeler bazında ve bankalar bazında çeşitli önlemler alınmıştır.

Küresel önlemlerin başında Basel düzenlemeleri gelmektedir. Küresel riskleri kontrol altına almak adına toplanan bu kurullar küresel kararlar almakta ve riskleri azaltacak önlemler almaya çalışmaktadırlar.

Türk bankacılık sektörü 1990'dan 2001 yılındaki Türkiye bankacılık sektörü krizine kadar çeşitli badireler atlatmıştır. Bu dönemde birçok banka kapatılmış veya TMSF tarafından bankalara el konulmuştur. Bu dönemde ortaya çıkan risklerin yönetimi için 2000 yılında Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu kurulmuştur. Bankaların üst kurulu niteliğinde olan BDDK aldığı sert ve kalıcı önlemler ile 2008 krizinden Türkiye'nin en az şekilde etkilenmesini sağlamıştır. Bankalar bazında da BDDK'nın öncülüğünde önlemler alınmıştır. Her bankada zorunlu olarak bulunması gereken risk yönetimi birimleri bankaların sermaye yeterlilik rasyolarını devamlı olarak takip etmekte ve aynı zamanda BDDK'ya düzenli olarak raporlamaktadır.

Takasbank'ın piyasa hacmini artırmak ve taraflara güven vermek amacıyla hizmet vermeye başladığı merkezi karşı taraf hizmetinin piyasaya etkisini 2014 yılından bu yana hizmet verdiği vadeli işlemler ve opsiyon piyasasındaki işlem hacimlerinde görmemiz mümkündür. 2014 yılında merkezi karşı taraf olunan yıldaki hacim 869 milyar TL olarak gerçekleşmişken 2017 yılında hacim 1.7 trilyon TL'ye ulaşmıştır. 2018 yılında 2014 yılına göre hemen hemen üç katına ulaşan işlem hacmi 2.5 trilyon TL seviyelerine ulaşmıştır.

Takasbank'ın risk yönetimindeki işlevi merkezi karşı taraf rolü ile alıcı ve satıcı arasına girerek herhangi bir tarafın taahhüdünü yerine getirmeme riskini üstlenerek riski minimuma indirmesidir. Takasbank üstlenmiş olduğu merkezi karşı taraf rolü ile yükümlülüğünü yerine getirmeyen üye adına ilk olarak üyenin teminat veya garanti fonunda bulunan varlığı ile yetmezse piyasadan toplamış olduğu teminat ve garanti fonları

ile o dahi yetmezse kendi öz sermayesi ile ödemeyi taahhüt etmektedir. Takasbank günlük ortalama hacmi 1,6 milyar TL'ye ulaşan Takasbank Para Piyasasında, Vadeli İşlemler ve Opsiyon Piyasasında, Borsa İstanbul Para Piyasasında Pay Piyasası'nda, Borsa İstanbul Borçlanma Araçları Piyasası'nda ve Borsa İstanbul SWAP Piyasası'nda merkezi karşı taraf olarak risk yönetimini üstlenmiştir.

Takasbank'ın risk yönetimindeki önemine gelecek olursak Takasbank olmaması durumunda alacaklının aklında karşı taraf riski her zaman olacaktır. Yükümlülüğünü yerine getiren, taraf karşı taraftan emin olmadıkça risk iştahı olabildiğince zayıf olacak ve piyasaya girmekten çekinecektir. Özellikle ülke ve şirketleri tanımayan yabancı yatırımcı açısından karşı taraf ödememe riskinin ortadan kalkmış olması, yapılacak yatırımlara teşvik edici nitelik taşımaktadır.

Küresel bazdaki takas kurumlarındaki örnek olarak seçtiğimiz Eurex Clearing'i incelediğimizde likidite yönetiminde Takasbank ile aynı perspektifi paylaştıkları görülmektedir ki bu da “mümkün olan en yüksek seviyede likit pozisyonda kalmaktır.” Teminat faiz oranları açısından Takasbank herhangi bir endeks belirlememişken Eurex Clearing, teminat olarak kabul ettiği dört farklı para biriminde de dayanak endeksler belirlemiş ve nemalandırmayı ona göre gerçekleştirmektedir. Teminat yönetim kaynakları açısından her iki kurumda merkezi karşı taraf standartlarını uyguladığı için prosedürlere uygun bir yönetim izledikleri gözükmemektedir. İki takas kurumu arasında temerrüt anındaki kaynak kullanım sıralamasında bir farklılık bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Alper, K., Kara H.,
Yörükoğlu M.: 2012 TCMB Ekonomi Notları Rezerv Opsiyonu Mekanizması
- Bankacılık Düzenleme
Denetleme Kurumu Bankacılık Düzenleme Denetleme Kurumu Web Sitesi:
<http://www.bddk.org.tr/Bultenler/Bulten.htm> (04.10.2016)
- Bank for International
Settlements Bank for International Settlements web sitesi
<https://www.bis.org/>
- Borsa İstanbul Borsa İstanbul A.Ş. web sitesi:
[https://www.borsaistanbul.com/veriler/verileralt/vadeli-
islem-ve-opsiyon-piyasasi](https://www.borsaistanbul.com/veriler/verileralt/vadeli-islem-ve-opsiyon-piyasasi)
- Büyükağaoğlu, Ş.I.: 2011 Ticari Bankalarda Fon Yönetimi ve Fon Yönetiminde Karşılaşılan Finansal Riskler, Doktora Tezi
- Böcüoğlu, M.E.:2015 Rezerv Opsiyon Mekanizmasının Banka Davranışlarına Etkisi Uzman Yeterlilik Tezi. Ankara: TCMB.
- CFA Institute Central Clearing Houses Overview, 2019

Çolak, Ö. F.:2007

Finansal Piyasalar ve Para Politikası

Dindaroğlu, P.: 2014

Bankalarda Likidite Yönetimi, Dönem Projesi

Eurex Clearing

Eurex Clearing Web Sayfası

<https://www.eurexclearing.com/clearing-en/about-us/company-profile>

European Securities and
Market Authority

Post Trading, Central Counterparties

<https://www.esma.europa.eu/policy-rules/post-trading/central-counterparties>

Loader, D.: 2014

Clearing, Settlement and Custody

KPMG International
Cooperative : 2019

Bankacılık Sektörel Bakış

KPMG International
Cooperative 2019

Annual Financial Statements as at 31 December 2018 and
Management Report

Önal, M.İ,
Büyükkara, M,

TCMB, Merkezin Güncesi,
Basel Bankacılık Düzenlemelerine Genel Bakış

Yetkin, Z.Ö.: 2017

Senturan, Ş.: 2006

Basel II Standartları ve Kobilerde kurumsal Yönetişim

Takasbank

Takasbank Fon Yönetimi Prosedürü

Takasbank

Takasbank Nakit Kredi Uygulama Esasları Hakkında
Prosedür

Takasbank

Takasbank Web Sitesi :
<https://www.takasbank.com.tr/tr/Sayfalar/mkt.aspx>
(05/10/2016)

Talaslı, İ.A.: 2012

Türkiye’de Bankacılık Sistemi Zorunlu Karşılık Yönetimi,
Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Piyasalar Genel
Müdürlüğü Ankara

TCMB

TCMB Zorunlu Karşılık Oranlarına İlişkin Kararlar

TCMB TCMB Web Sitesi,
[http://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/077c0044-76d0-4388-883a-c55194041bfc/zk-teblig\(2013-15\).pdf?MOD=AJPERES](http://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/077c0044-76d0-4388-883a-c55194041bfc/zk-teblig(2013-15).pdf?MOD=AJPERES) (10/10/2016)

Türkiye Bankalar Birliği Türkiye Bankalar Birliği Web Sitesi:
[https://www.tbb.org.tr/tr/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/Aktif Buyukluklerine Gore Banka Siralamasi/3703](https://www.tbb.org.tr/tr/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/Aktif_Buyukluklerine_Gore_Banka_Siralamasi/3703)

Türkiye Bankalar Birliği Türkiye Bankalar Birliği Web Sitesi:
https://www.bddk.org.tr/ContentBddk/dokuman/duyuru_base1_0001_06.pdf

Wenqian Huang, 2019 Central Counterparty Capitalization and Misaligned Incentives

EKLER

EK-1

31.03.2018 İtibariyle Aktif Büyüklüklerine Göre Banka Sıralaması

(Milyon TL)

	Banka	Kuruluş Yılı	Toplam Aktifler	Toplam Krediler *	Toplam Mevduat	Toplam Özkaynaklar
1	Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.	1863	457,369	313,267	282,933	53,311
2	Türkiye İş Bankası A.Ş.	1924	370,927	244,691	206,900	44,763
3	Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	1946	327,254	214,682	191,083	42,385
4	Akbank T.A.Ş.	1948	322,354	196,758	193,563	41,142
5	Türkiye Halk Bankası A.Ş.	1938	320,140	215,384	200,227	26,398
6	Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	1944	304,655	196,481	174,096	31,596
7	Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	1954	281,985	195,134	162,054	24,999
8	QNB Finansbank A.Ş.	1987	135,574	85,227	73,689	12,735
9	Denizbank A.Ş.	1997	125,797	78,370	78,418	13,731
10	Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	1927	90,800	66,131	59,031	9,056
11	Türk Eximbank	1987	88,229	84,757	0	5,894
12	ING Bank A.Ş.	1984	54,227	38,835	29,178	6,421
13	Odea Bank A.Ş.	2011	32,021	21,781	22,334	3,866
14	Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş.	1950	31,393	23,697	0	3,687
15	Şekerbank T.A.Ş.	1953	30,380	21,218	20,360	2,319
16	HSBC Bank A.Ş.	1990	28,057	15,608	19,712	2,599
17	İller Bankası A.Ş.	1933	27,277	23,590	0	16,125
18	Fibabanka A.Ş.	1984	20,973	15,517	11,712	1,190
19	Alternatifbank A.Ş.	1991	20,370	14,200	11,335	1,372

20	Burgan Bank A.Ş.	1991	17,177	13,454	9,348	1,404
21	Anadolubank A.Ş.	1996	15,812	11,049	12,297	2,118
22	ICBC Turkey Bank A.Ş.	1986	11,972	7,269	4,435	1,156
23	Aktif Yatırım Bankası A.Ş.	1998	11,242	6,793	0	1,339
24	MUFG Bank Turkey A.Ş.	2012	11,112	6,805	3,157	723
25	Intesa Sanpaolo S.p.A.	2013	10,854	8,501	5,497	1,081
	İstanbul Takas ve Saklama					
26	Bankası A.Ş.	1995	10,069	397	0	1,355
27	Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş.	1975	9,562	7,473	0	1,246
28	Citibank A.Ş.	1981	9,438	4,378	7,409	1,450
29	Arap Türk Bankası A.Ş.	1977	5,206	2,139	3,664	812
30	Turkland Bank A.Ş.	1991	4,835	2,892	3,321	666
31	Deutsche Bank A.Ş.	1988	3,397	1,954	1,079	499
32	Birleşik Fon Bankası A.Ş.	1958	2,729	1,116	97	643
33	Nurol Yatırım Bankası A.Ş.	1998	2,090	1,582	0	228
34	Turkish Bank A.Ş.	1981	1,609	1,206	1,203	206
35	Rabobank A.Ş.	2013	1,589	1,227	0	778
36	Bank Mellat	1984	1,481	9	1,122	309
	BankPozitif Kredi ve Kalkınma					
37	Bankası A.Ş.	1998	1,196	854	0	346
38	Pasha Yatırım Bankası A.Ş.	1987	1,009	764	0	270
39	Société Générale (SA)	1989	497	263	349	63
40	JPMorgan Chase Bank N.A.	1984	479	0	8	452
41	Merrill Lynch Yatırım Bank A.Ş.	1992	444	20	0	295
42	GSD Yatırım Bankası A.Ş.	1998	341	311	0	165
43	Habib Bank Limited	1982	175	58	60	67
44	Diler Yatırım Bankası A.Ş.	1998	141	109	0	130
	Standard Chartered Yatırım					
45	Bankası Türk A.Ş.	1990	86	0	0	77
46	Adabank A.Ş.	1984	52	0	0	49
	Toplam		3,204,376	2,145,949	1,789,674	361,515

* Toplam Krediler = Krediler + Kiralama İşlemlerinden Alacaklar + Faktoring Alacakları + Donuk Alacaklar - Özel Karşılıklar
(veya TFRS 9 uygulayan bankalar için "Beklenen Zarar Karşılıkları")

EK-2

**31.08.2019 Tarihi İtibari ile Bankaların
Menkul Kıymetleri**

Banka	Gerçeğe Uygun Değer Farkı K/Z Yansıtılan FV	Gerçeğe Uygun Değer Farkı Diğer Kaps. Gelire Yansı. FV	İtfa Edilmiş Maliyeti ile Ölçülen Finansal Varlıklar
Sektör Toplamı	15,737	248,552	157,050
Mevduat Bankaları	15,478	243,273	154,915
Kamu Sermayeli Bankalar	10,196	90,317	54,483
Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.	28	66,309	6,893
Türkiye Halk Bankası A.Ş.	10,118	17,956	21,837
Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	50	6,052	25,753
Özel Sermayeli Bankalar	1,729	108,239	57,135
Adabank A.Ş.	0	0	0
Akbank T.A.Ş.	112	44,282	11,149
Anadolubank A.Ş.	116	388	231
Fibabanka A.Ş.	71	636	165
Şekerbank T.A.Ş.	18	106	2,722
Turkish Bank A.Ş.	0	13	0
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	765	2,792	2,699
Türkiye İş Bankası A.Ş.	376	36,107	23,982
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	270	23,914	16,187
Tas. Mevd. Sig. Fonuna Devr. Bankalar	2	0	818
Birleşik Fon Bankası A.Ş.	2	0	818
Yabancı Sermayeli Bankalar	3,551	44,718	42,479
Alternatifbank A.Ş.	36	1,627	919
Arap Türk Bankası A.Ş.	330	37	390
Bank Mellat	1	471	0
Burgan Bank A.Ş.	23	277	176

Citibank A.Ş.	1,012	978	0
Denizbank A.Ş.	405	7,071	5,183
Deutsche Bank A.Ş.	705	0	0
Habib Bank Limited	0	0	0
HSBC Bank A.Ş.	83	742	0
ICBC Turkey Bank A.Ş.	0	2,102	557
ING Bank A.Ş.	20	432	1,195
Intesa Sanpaolo S.p.A.	0	0	0
JPMorgan Chase Bank N.A.	302	0	0
MUFG Bank Turkey A.Ş.	65	0	0
Odea Bank A.Ş.	3	990	1,808
QNB Finansbank A.Ş.	32	6,863	9,810
Rabobank A.Ş.	0	35	0
Société Générale (SA)	0	0	72
Turkland Bank A.Ş.	0	0	904
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	535	23,093	21,463
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	259	5,279	2,136
Aktif Yatırım Bankası A.Ş.	74	1,487	274
BankPozitif Kredi ve Kalkınma Bankası A.Ş.	6	74	0
Diler Yatırım Bankası A.Ş.	0	19	0
GSD Yatırım Bankası A.Ş.	2	0	0
İller Bankası A.Ş.	1	0	0
İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş.	0	2	38
Merrill Lynch Yatırım Bank A.Ş.	173	2	0
Nurol Yatırım Bankası A.Ş.	0	80	0
Pasha Yatırım Bankası A.Ş.	4	14	0
Standard Chartered Yatırım Bankası Türk A.Ş.	0	0	0
Türk Eximbank	0	27	252
Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş.	0	291	8
Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş.	0	3,284	1,563